

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ADALET

KAMU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

Ankara, 2015

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÖZEL HUKUK	3
1.1. Özel Hukukun Tanımı.....	3
1.2. Özel Hukukun Temel İlkeleri	5
1.3. Özel Hukukun Diğer Hukuk Dallarından Farkı	6
1.4. Özel Hukuk ve Karma Hukukun Dalları.....	6
1.4.1. Özel Hukukun Dalları.....	6
1.4.2. Karma Hukukun Dalları	18
UYGULAMA FAALİYETİ	20
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	21
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	24
2. KAMU HUKUKU	24
2.1. Kamu Hukukunun Tanımı	24
2.2. Kamu Hukukunun Kaynakları	24
2.2.1. Yazılı Kaynaklar (Bağlayıcı Kaynaklar)	25
2.2.2. Yazısız Kaynaklar (Örf ve Âdet Hukuku)	31
2.2.3. Yardımcı Kaynaklar.....	32
2.3. Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Arasındaki Farklar.....	33
2.4. Kamu Hukukunun Dalları	35
2.4.1. Anayasa Hukuku.....	35
2.4.2. Yönetim (İdare) Hukuku.....	36
2.4.3. Ceza Hukuku	39
2.4.4. Yargılama Hukuku (Usul Hukuku)	41
2.5. İcra ve İflas Hukuku (Cebri İcra Hukuku)	43
2.6. Devletler Hukuku	44
2.7. Genel Kamu Hukuku	44
2.8. Mali Hukuk	45
UYGULAMA FAALİYETİ	46
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	47
MODÜL DEĞERLENDİRME	50
CEVAP ANAHTARLARI	54
KAYNAKÇA	56

AÇIKLAMALAR

ALAN	Adalet Alanı
DAL	Zabıt Kâtipliği
MODÜLÜN ADI	Kamu ve özel hukuk İşlemleri
MODÜLÜN SÜRESİ	80/72
MODÜLÜN AMACI	1. Bireye/öğrenciye kamu ve özel hukuk ile ilgili işlemlerin bilgi ve becerilerini kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	1. Özel hukuk ve Karma Hukuka uygun işlemleri yerine getirebileceksiniz. 2. Kamu hukukuna uygun işlemleri yerine getirebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf ortamı, kalem hizmetleri atölyesi, Donanım: Modülün işlenebileceği ortamda; konuyla ilgili ders kitapları, yardımcı kaynaklar, özel hukuk mevzuatı ve yayınları, bilgisayar ve İnternet ağ bağlantısı, kırtasiye malzemesi bulunmalıdır.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Her öğrenme faaliyeti sonunda modülde verilen ölçme araçları ile ulaştığınız bilgi düzeyinizi kendi kendinize değerlendirebileceksiniz. Modül sonunda ise, kazandığınız bilgi ve becerileri belirlemek amacıyla öğretmeniniz tarafından hazırlanacak bir ölçme aracıyla değerlendirileceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Hukuk kurallarının bir kısmı kişiler arasındaki ilişkileri, bir kısmı ise kişiler ile toplum (devlet) arasındaki ilişkileri düzenler. Bu ilişkilerin gösterdikleri özellikler ve korunan menfaatler birbirinden farklıdır. Dolayısıyla toplumda hukukla ilişkisi olmayan hiçbir fert yoktur.

Kamu ve özel hukuk işlemleri modülünün içeriğini belirlerken önce öğrencilerimize kamu hukuku ve özel hukuk kavramlarının tanıtılması hedeflendi. Bu hedef doğrultusunda öğrencilerin kavramları hayatlarının neresinde ve ne şekilde kullanabileceği anlatılmaya çalışıldı. Bununla birlikte herhangi bir hukuk davasının hangi mahkemede ve nerede görüleceği meselesi görev ve yetki kurallarının konusunu, bir davanın başından sonuna kadar uygulayacağı hukuk kuralları hukuk usulü konusunda ele alındı.

Kısacası elinizdeki bu modül hem çalışma hayatınızda hem de yaşamınızda özel hukuk ve hukuk usulü hakkında bilgi sahibi olmanıza, kendinize güveninizi artırmanıza ve başarılı olmanıza katkıda bulunacaktır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Özel hukuk ve Karma Hukuka uygun işlemleri yerine getirebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Özel hukukun temel ilkelerinin neler olduğunu internet sitelerinden araştırınız.
- Özel hukukun ve Karma Hukukunun dallarının neler olduğunu ve içeriklerini çevrenizde bulunan bir hukuk bürosuna giderek araştırınız.
- Yukarıdaki konularla ilgili dosya oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ÖZEL HUKUK

1.1. Özel Hukukun Tanımı

Bir toplum içinde eşit haklı ve eşit yetkili kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalına **Özel hukuk** denir. Özel hukukun uygulama alanına giren herkes kural olarak eşit durumdadır. Zengin-fakir, kadın-erkek, okumuş-cahil, yerli-yabancı, Müslüman-Hıristiyan gibi çeşitli farklılıklar gözetilmeksizin, herkes özel hukuka ilişkin haklara sahip olabilmek bakımından ilke olarak eşittir.

Özel hukuk kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini, eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen hukuk kurallarının bütünü olarak da tanımlanabilir. Özel hukuk ilişkisi iki taraflıdır. Yani bir özel hukuk ilişkisinin ortaya çıkabilmesi için tarafların karşılıklı anlaşmaları gerekir. Üstelik kimse kendi iradesini zorla bir başkasına empoze edemez.

Özel hukukta herkes kendi iddiasını ispatlamak zorundadır. Aynı şekilde özel hukukta kimse resen (kendiliğinden) icra yetkisine sahip değildir. Haklı olan kişiler dahi hakkını almak için mahkemeye başvurmak zorundadır. Özel hukukta tarafların eşit olmasının sebebi her iki tarafın da kendi özel çıkarını korumak amacıyla hareket etmeleridir. Taraflardan her ikisinin de kendi çıkarını gerektiği gibi koruyacağı varsayılır.

Örneğin kira ilişkisi bir özel hukuk ilişkisidir. Kira sözleşmesi ev sahibi ile kiracı arasında karşılıklı anlaşmayla kurulur. Kimse bir kişinin evini zorla kiralayamaz. Ev sahibi istemediği kişiye evini kiralamaz. Aynı şekilde kira miktarı da ancak tarafların karşılıklı iradeleriyle tespit edilir. Kiracı kirasını ödemezse, ev sahibi kira alacağını zorla kiracıdan kendisi alamaz. Bunun için mahkemeye, icra dairesine başvurması gerekir.

Bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen özel hukukta devlet, düzenleyici ve uygulayıcı olarak yaptırım aşamasında bu hukuka müdahale eder. Ancak devletin, kamu kurumlarının tüzel kişi olarak bireylerle ilişkisinde devlet de birey gibi özel hukuka tabi olur. Devlete ait ticari işletmelerin bireylerle olan iş ilişkileri de özel hukuka girer (kiralar, bankalar vb.).

Özel hukuk alanında temel ilke olan “serbestlik ilkesine” göre kanunla yasaklanmamış her şey meşrudur. Özel hukukta bir kimseye, hukuk düzeninin sağladığı yetkilere **hak** denir.

Hakkın kullanılması veya kullanılmaması kişiye bırakılmıştır. Kişi, hakkını doğrudan veya tasarruf ile kullanır. Ehliyeti olmayanlar, haklarını temsilci, velayetçi ile kullanır. Bir hak, Medeni Kanuna göre dürüstlikle bağdaşır olmalıdır. Aksi hâlde, bir hakkın kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.

Sahipsiz hak olmaz, her hakkın bir sahibi vardır. Hak sahibi, gerçek veya tüzeldir. Hak ehliyeti yönünden herkes eşittir. İnsanlar **hak ehliyetini** doğumla kazanır. Hakkın yitirilmesi, kişiliğin sona ermesi veya feragat iledir.

Toplumun birbiriyle eşit haklara sahip üyeleri arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk alanı olan özel hukuk; Medeni hukuk, Ticaret hukuku, Devletler Özel Hukuku gibi dallara ayrılmıştır. Türkiye’de bu alanı düzenleyen başlıca yasalar; Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’dur.

Birde yabancılik unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku vardır. Bu yabancı hukukun uygulanmasında hâkim, Türk kanunları kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku resen uygular. Hâkim, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tespitinde tarafların yardımını isteyebilir. Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi hâlinde, Türk hukuku uygulanır.

Hukuku uygulanacak devlet, iki veya daha çok bölgesel birime ve bu birimler de değişik hukuk düzenlerine sahipse, hangi bölge hukukunun uygulanacağı o devletin hukukuna göre belirlenir. O devlet hukukunda belirleyici bir hükmün yokluğu hâlinde ihtilafla en sıkı ilişkili bölge hukuku uygulanır.

Yetkili hukukun vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutat mesken (kişinin fiilen hayatını devam ettirdiği yer) esaslarına göre tayin edildiği hâllerde, aksine hüküm olmadıkça dava tarihindeki vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutat mesken esas alınır.

Resim:1.1:TBMM Genel Kurulu'nda Milletlerarası özel hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı üzerindeki görüşmeler

1.2. Özel Hukukun Temel İlkeleri

Kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen özel hukuk çoğu kez sosyal iktisadi veya dini şartlardan oluşan toplum yapısının hukuk diline çevirisidir. Bu yapı bir günden diğerine bir yıldan öbürüne bazen bir yüzyıldan öbürüne değişmez. Değişikler oldukça hukuk kendini yeniler.

Genel Hukukun ilkelerinden olan;

- İyi niyet ilkesi,
- Kimsenin kendi davasında hâkim olamayacağı ilkesi,
- Kimsenin kendi hakkından fazlasını devredemeyeceği ilkesi,
- Kesinleşmiş mahkeme kararlarının nihailiği ilkesi,
- Kimsenin kendi kusurundan hak çıkaramayacağı ilkesi,
- Hakkın suistimalinin hukukça korunamayacağı ilkesi,
- Kazanılmış haklara saygı ilkesi,
- Sebepsiz zenginleşmenin hukuken korunamayacağı ilkesi Özel hukukta da geçerlidir.

Genel Hukuk ilkeleri; reddedilmeleri imkânsız olan, varlıkları ve kökenleri ispatı gerektirmeyecek kadar toplum yaşamının temelini teşkil eden ilkelerdir. Varlıklarını kabul etmek akıl gereğidir. Toplumun her kesiminin varlığının temeli veya devamıyla yakından ilgili olan ilkelerdir. Geçerlilikleri, bütün zamanlar içindir. Bu nitelikleri sebebi ile hiçbir medeni millet bu ilkelere itiraz etmemiştir. Milletlerarası Hukukta da bu ilkeler geçerlidir.

Genel hukuk ilkeleri hemen hemen hepsi bilinen toplum tarihi ile eş zamanlıdır. Böyle olduğu için de devletlerin iradelerine uygundur, aklidir. Belli bir mekânda da sınırlı değildir. Değişen her türlü şart altında uygulama kabiliyetine sahiptirler. Genel hukuk ilkeleri, bütün medeni milletlerce kabul edilmiştir.

Mesela bir genel hukuk ilkesi olduğundan şüphe edilmeyen “iyi niyet” ilkesini ele alalım. Hiçbir millette insanlar aklını yitirmedikçe hukukun kötü niyeti koruyacağını kural hâline getirmez. Dolayısıyla bu kuralın değişmesi de söz konusu değildir.

1.3. Özel Hukukun Diğer Hukuk Dallarından Farkı

Özel hukuk-kamu hukuku ayrımı, hukukun temel ayrımlarından biri olmakla beraber artık eski önemini yitirmiştir. Günümüzde sadece eğitim amacıyla kullanılmaktadır. Bu ayrımda esas olan, kamu hukukunun aksine özel hukukta, tarafların serbest iradeleri ile eşitlik ilkesi esasları içinde hukuki ilişkiye girmeleridir. Kamu hukukunda ise ilişkinin kamusal bir yanının olması, ilişkinin eşit şartlarda olmasını engellemekte, kamu menfaati dikkate alınmaktadır.

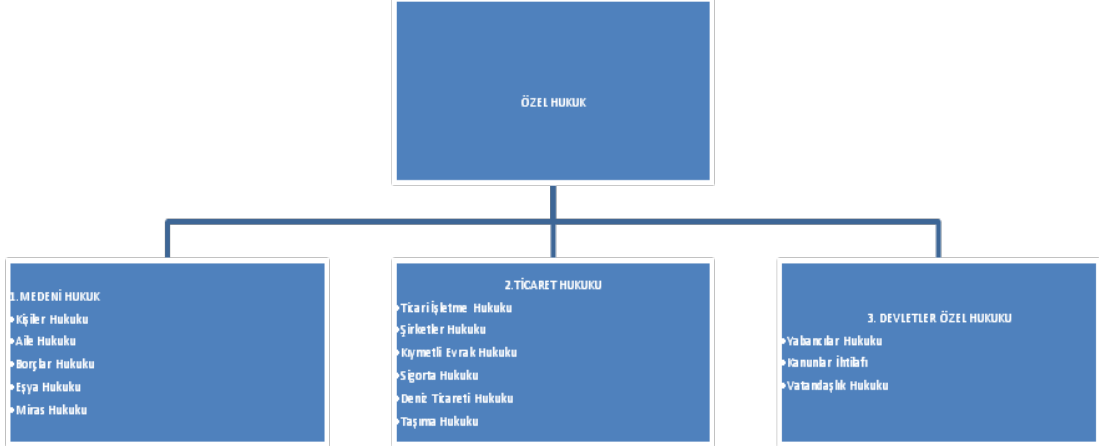
Hepimizin bildiği üzere özel hukuk çok genel anlamda kişiler arasındaki uyuşmazlıkları çözmeye yarayan kurallar ve yöntemleri içerir. Kişiler arası alacak verecek davalarının çözülmesi gibi olaylar özel hukuku ilgilendiren durumlara örnek verilebilir. Bazı uyuşmazlıklar ise hem özel hukuku hem de kamu hukukunu ilgilendiren özellikler taşımaktadır. Örneğin, iş hukuku önceleri bir özel hukuk dalı iken giderek kamu hukuku niteliğini kazanmıştır. Ağır bastıkları yanları dikkate alınarak bu tür hukuk kuralları kamu ya da özel hukuk içinde ele alınabileceği gibi Karma Hukuk adı altında ayrıca da incelenebilir.

1.4. Özel Hukuk ve Karma Hukukun Dalları

1.4.1. Özel Hukukun Dalları

Son yıllarda çağdaş insan ilişkilerinin daha karmaşık bir içeriğe sahip olması, insana verilen değerlerin artması, onun korunmasına yönelik çabaları her geçen gün daha da artırmaktadır.

Bu sebeple söz konusu hakların korunmasını taraflardan bekleme imkânı azalmıştır. O nedenle de koruma, kamu gücü kullanarak sağlanmaya çalışılmaktadır. Kamu gücü, hakların korunmasında değişik araçlara sahiptir. Hakların korunmasında kolluk kuvvetlerinden yararlanılabileceği gibi, koruyucu hükümlerle de toplumun davranışlarına sınırlamalar getirilebilir. Bu durum özel hukukunun gerekliliğini ve önemini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda **Özel Hukuku**; Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Devletler özel hukuku olmak üzere üç bölüme ayırabiliriz.

Şekil 1.1: Özel hukukun Dalları

1.4.1.1. Medeni Hukuk

Medeni Hukuk, özel hukukun en geniş ve en önemli dalıdır. Medeni Hukuk, kişilerin toplum içinde yaşaması bakımından bir hüküm ve değer ifade eden bütün eylem ve davranışlarını, işlem ve ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Medeni Hukuk, özel hukukun en önemli ve en geniş alanını kapsar, dolayısıyla temelini oluşturur denilebilir.

Medeni Kanunun başlangıç bölümünde genel ilkeler yazılıdır: Kanun, sözüyle ve özüyle uygulanır. Kanunda boşluk varsa kendini “yasa koyucu” gibi görür ve kural koyabilir. Yasalar güven ve dürüstlük ilkesine göre işler. Hakkın kötüye kullanılmasını hukuk korumaz. Bir hak ilişkisini bilmemek iyi niyetlilikdir. Ancak bir hakka engel bir eksikliği bilmek kötü niyetlilikdir. İyi niyeti kanıtlamaya gerek yoktur (iyi niyet karinesi). Yargıcın takdir yetkisi vardır ve bunu adil kullanır. Herkes kendi iddiasını kanıtlamayla mükelleftir.

Resim 1.2: Medeni Hukuku

Medeni Hukukun temel ilkeleri şunlardır:

- Dürüst davranma
- İyi niyet
- Hâkimin takdir yetkisi
- Borçların genel kurallarının uygulanması
- İspat kuralları

Medeni Hukukla ilgisi olmayan bir kişiyi düşünmek mümkün değildir. Kişi daha doğduğu anda, hatta doğumundan önce ana rahmine düşmesiyle Medeni Hukukun düzenleme alanına girer. Bir kişinin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede kurduğu ilişkilerin, yaptığı işlemlerin büyük bir kısmı Medeni Hukukun kapsamı içinde bulunur.

Kişinin doğumu, ana-babasının velayeti altında büyümesi, reşit olması, bir yerde oturması, nişanlanması, evlenmesi, eşyle ilişkileri, araba, ev sahibi olması, kişinin ölmesi hep Medeni Hukuk ilişkisidir. Kişinin Medeni Hukuk ile bağlantısı öldükten sonra bile bir süre devam eder. Mirasının nasıl ve kimler arasında paylaşılacağı yine Medeni Hukukun konusuna girer.

Türkiye’de Medeni Hukuk kuralları önce 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu ile düzenlenmiş; daha sonra bu kanunun yerine 22 Kasım 2001 tarihinde yeni Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir.

Yukarıdan anlaşılacağı üzere Medeni Hukuk oldukça kapsamlıdır. O nedenle Medeni Hukuk, kendi içinde alt dallara ayrılır.

➤ **Kişiler Hukuku:**

Hukukta hak ve borç altına girebilen varlıklara “**kişi**” denir. Kişiler, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olarak ikiye ayrılır.

Şekil 1.2: Kişiler Hukukunun Kapsamı

Gerçek kişiler için, kişiliğin başlangıcı ve sonu, hak ehliyeti, fiil ehliyeti, hısımlık, ikametgâh, kişilik haklarının korunması konuları hükme bağlanmıştır. **Gerçek kişiler**, sadece insanlardan ibarettir.

Belli bir amacı gerçekleştirmek için bir kısım insanların bir araya gelip faaliyetlerini ve bir kısım mallarını bu amaç için tahsis etmeleriyle ortaya çıkan ve kendisini meydana getiren kişilerden ayrı ve bağımsız oldukları kabul edilen varlıklara **tüzel kişi** denir. Tüzel kişinin hukukta mevcut olan çeşitleri “Kamu Hukuku Tüzel Kişileri” ve “Özel Hukuk Tüzel Kişileri”dir.

Kişiler Hukukunda birtakım ilkeler yer alır, bunlar; Kişilerin Eşitliği İlkesi, Kişiliğin Korunması İlkesi, Özgürlük İlkesi.

➤ **Aile Hukuku**

Aile Hukuku kişinin içinde bulunduğu ve aile denen topluluğun üyeleri ile olan ilişkilerini düzenleyen Medeni Hukukun dalıdır.

Aile kavramı üç farklı anlamda düzenlenmiştir. Dar anlamda aile; karı kocadan meydana gelen topluluktur. Geniş anlamda aile; karı koca ve çocuklardan meydana gelen topluluktur. En geniş anlamda aile; ev reisinin otoritesine tabi olarak aynı çatı altında yaşayan kimselerden meydana gelmiş insan topluluğudur. Bu aile kavramına aynı çatı altında yaşayan kan ve kayın hısımlar, uşak, çırak, bahçivan vb. dâhildir.

Aile Hukukunda geçerli olan bazı ilkeler vardır. Bunlar; Birlik ilkesi, Süreklilik İlkesi, Zayıfların Korunması İlkesi, Düzenleme Serbestisinin Bulunmaması İlkesi, Devletin Müdahalesi İlkesi, Eşitlik İlkesi.

Resim 1.3:Aile hukuku

Türk Medeni Kanununda Aile Hukuku düzenlemesinde aşağıdaki başlıklar üzerine oturtulmuştur:

Birinci Kısım: Evlilik, nişanlanma, evlenme, boşanma, evliliğin genel hükümleri, eşler arasındaki mal rejimi.

İkinci Kısım: Hısımlık, ikinci kısımda soy bağının kurulması ve aile.

Üçüncü Kısım: Vesayet düzeni, vesayetin yürütülmesi ve vesayetin sona ermesi.

➤ **Borçlar Hukuku**

Borçlar hukuku, Medeni Hukukun ayrılmaz hatta tamamlayıcı bir parçasıdır. Bu nedenle birçok eserde Borçlar hukuku, Medeni Hukukun bir dalı olarak kabul edilmektedir; ancak, Borçlar hukukuna ilişkin hükümler, Medeni Kanundan ayrı bir kanunda, Borçlar Kanununda düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu ile ilgili özel kanunlar da düzenlenmiştir. Örneğin; Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun, Kara Yolları Trafik Kanunu.

Borçlar hukuku, kişiler arasında borç ilişkilerini düzenleyen özel hukukun Medeni Hukuk içindeki (Bazı kaynaklar, özel hukukun ayrı bir dalı olarak kabul eder.) bölümüdür. Borç ilişkisi, iki taraf arasında mevcut olup bir şeyin verilmesini, yapılmasını veya yapılmamasını öngören bağ şeklinde tanımlanır. Bu ilişkinin taraflarından birisine “alacaklı” diğerine “borçlu” denir; Borçlar hukuku, borç ilişkisinin doğumunu, hükümlerini, türlerini ve sona ermesini inceler.

Borçlar hukuku, kendi içinde **genel hükümler** ve **özel hükümler** olmak üzere ikiye ayrılır:

Resim 1.4: Borç hukuku temsili resim

Borçlar hukukunun Genel Hükümler kısmında; borç, borç ilişkisi, sorumluluk kavramı, borçların doğumu, sözleşme ve kabul, hata, hile, ikrah (bir işi istemeyerek yapmak), gabin(aldatma), temsil, haksız fiiller, sebepsiz zenginleşme, borçların hükümleri, borcun ifası (borcun yerine getirilmesi), borçlunun temerrüdü(borcun ifasında gecikme), müteselsil (zincirleme; dayanışmalı; ardı ardına) borçluluk, şarta bağlı borçlar, pey akçesi, cezai şart, alacağın temliki(Bir malın veya hakkın, bir hukuki işlemle başkasına devredilmesi; mülkiyetin nakli), borcun nakli, borçların sona ermesi, ibra (temize çıkarmak, borçtan kurtarmak, sağlamlaştırmak), yenileme, birleşme, kusursuz imkânsızlık, takas, zaman aşımı gibi çeşitli, kavram, kurum ve ilişkiler incelenmektedir.

Borçlar hukukunun özel hükümler kısmında ise, satım, trampa (bir malın başka bir malla veya bir hakkın başka bir hakla değiştirilmesini konu alan sözleşme), bağışlama, kira, karz (ödünç), hizmet, istisna, vekâlet, havale, vedia (saklama), kefalet sözleşmeleri gibi çeşitli borç ilişkilerinin kuruluşu hüküm ve sonuçları incelenmektedir. Türkiye’de Borçlar hukuku ilk kez 1926 tarihli Borçlar Kanunuyla düzenlenmiştir. 11.01.2011 tarihinde yapılan değişikliklerle günümüzde kullanılan hâlini almıştır.

Borcun oluşması için, irade açıklaması gerekir. Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur. İrade açıklaması, açık veya örtülü olabilir.

Taraflar sözleşmenin asıl şartlarında uyuşmuşlarsa, ayrıntılar üzerinde durulmamış olsa bile sözleşme kurulmuş sayılır. Ayrıntılar üzerinde uyuşulamazsa hâkim, uyuşmazlığı işin özelliğine bakarak karara bağlar. Sözleşmelerin şekline ilişkin hükümler saklıdır.

➤ **Eşya Hukuku**

Eşya, "şey" kelimesinin çoğuludur ve eşya hukuku maddi varlığı olan, menkul ve gayrimenkul her türlü eşyayı kapsar; mülkiyet ve mülkiyetle ilgili işlemlerin yanı sıra, sınırlı ayni haklar denem hakları da düzenler. Medeni Hukukun kişilerin eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyetinden doğan meseleleri düzenleyen kısmıdır. Bu hâkimiyet bir hakka

dayanabileceği gibi, bunun hakka dayanmaması da mümkündür. Eşya hukukunun konusunu aynı haklar, zilyetlik ve tapu sicili teşkil etmektedir.

Şekil 1.3:Eşya Hukukunun Konusu

Eşya hukuku, Medeni Hukuk dalıdır. Eşya bağımsız nesne olarak maddi bir varlıktır. Eşya kimindir? Kim kullanır? Bu gibi konulara bakar. Kişilerin eşya üzerindeki mutlak haklarını (aynı haklar) düzenler.

Eşya hukuku, kişilerin bir eşya üzerindeki hâkimiyet ve tasarruflarının nitelik ve türlerini, onların bu hâkimiyet dolayısıyla diğer şahıslarla olan ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır.

Eşya üzerindeki haklar, zilyetlik ve tapu sicili kavramlarıyla açıklanır. Zilyetlik, kişinin eşya üzerindeki eylemsel egemenliğidir. Tapu kütüğü eşya üzerindeki aynı hak ilişkilerini gösteren resmi bir kütüktür.

Mülkiyet hakkı eşya üzerinde en geniş ve sınırsız aynı haktır. **Sınırlı aynı haklar** ise irtifak hakkı, rehin hakkı, taşınmaz yükünden doğan haktır.

➤ **Miras Hukuku**

Miras hukuku, bir kişinin ölümünden sonra para ile ölçülebilen bütün hak ve borçlarının, yani terekesinin kimlere ve nasıl geçeceğini düzenleyen hukuk kurallarından oluşan Medeni Hukuk dalıdır.

Mirasçı, ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kimsenin mirasının (terekesinin) intikal ettiği gerçek veya tüzel kişidir. **Muris**, ölümüyle birlikte mal varlığı “mirasçı” dediğimiz kişilere geçen kimsedir. Mal varlığının miras yoluyla intikali ancak gerçek kişilerde söz konusu olabilir.

Resim 1.5:Miras hukukunda mal paylaşımı

1.4.1.2. Ticaret Hukuku

Ticaret hukuku, kişilerin “ticari” nitelikteki ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Ticaret hukuku, Borçlar hukukuyla çok yakından ilişkilidir. Borçlar hukuku kişilerin ticari nitelikte olmayan borç ilişkilerini düzenlerken, Ticaret hukuku aynı ilişkilerin “ticari” nitelikte olanlarını düzenler. Ticaret hukuku oldukça hacimli bir hukuk dalıdır. Kendi içinde, Ticari İşletme hukuku, Şirketler hukuku, Kıymetli Evrak hukuku, Deniz Ticareti hukuku ve Sigorta hukuku bölümlerine ayrılmaktadır.

Resim 1.6:Ticaret Hukuku

Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanununun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu kanundaki hükümlerle, bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen herhangi bir müesseseyi ilgilendiren muamele, fiil ve işlere dair diğer kanunlarda yazılı hususi hükümler, ticari hükümlerdir.

Hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde mahkeme, ticari örf ve âdete, bu yoksa umumi hükümlere göre karar verir. Şimdi Ticaret hukukunun dallarını inceleyelim.

➤ **Ticari İşletme Hukuku**

Ticaret Kanunu “Ticari İşletme” esasına dayanmaktadır. Türk Ticaret Kanununda "Ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler, ticari işletme sayılır.” denilmektedir.

Bir işletmenin ticari işletme sayılabilmesi için aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Gelir sağlama hedefi: Burada önemli olan gelir sağlama amacının varlığıdır. Gerçekten gelir sağlanmamış olması, hatta zarar edilmiş olması, işletmenin “ticari işletme” sayılmasına engel oluşturmaz.

Devamlılık: Bir ticari işletmenin varlığı için o işletmenin devamlı bir nitelik taşıması gerekir. Burada da önemli olan süreklilik amacıdır. Faaliyetin konusu gereği kesintili olması, devamlılık ögesini etkilemez. Ticari işletme, konusu gereği periyodik olarak çalışabilir; örneğin okul kantinleri.

Belli bir çapı aşma: Bir işletmenin ticari işletme olarak nitelendirilebilmesi için bu işletmenin etkinlik çapının belirli bir sınırı aşmış olması gerekmektedir. Bu sınır da esnaf işletmesine göre belirlenmektedir.

Sonuç olarak ticari işletme; gelir sağlama ve devam amacı ile esnaf işletmesi sınırlarını aşan ölçüdeki işletmeler olarak tanımlanabilir.

➤ **Şirketler Hukuku**

Türk Hukukunda şirket tipleri kanunla tespit edilmiştir. Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan Ticaret Şirketleri 5 tiptir. Bunlar; Kollektif, Komandit, Anonim, Limited, Kooperatif şirketlerdir. Ticaret Kanununun 137. maddesi gereğince bu şirketler tüzel kişiliğe sahiptir. Kişi topluluklarının tüzel kişiliğe sahip olması, onu meydana getiren kişilerden ayrı olarak haklar elde edip borçlar yüklenebilmesi demektir.

➤ **Kıymetli Evrak Hukuku**

Kıymetli evrak; **belirli** bir hakkın senede bağlı olduğu ve senede bağlı bu hakkın senetsiz devir veya ileri sürülmesinin mümkün olmadığı senetlerdir. Bu tanımdan hareketle kıymetli evrakın unsurları, senet (maddi unsur), bir alacağa veya ortaklığa ilişkin veya aynı mahiyette, fakat her hâlde iktisadi değer taşıyan hak (gayrı maddi unsur) ve hakkın senede yerleşmesi maddi ve gayrı maddi unsurların birleşmesi olarak sayılabilir.

➤ **Kıymetli Evrakın Özellikleri**

Kıymetli evrakta, hak ile senet arasında kuvvetli bir bağ vardır. Bunun anlamı, kıymetli evrakın maddi ve gayrı maddi unsurları arasındaki sıkı bağıdır. Bir hak kıymetli evraka bağlanınca söz konusu hak ancak senet ile birlikte devredilir ya da borçluya karşı ileri sürülebilir. Hakkı senetten ayırarak ileri süren örneğin bir borcu senetten ayrı olarak ödeyen ve senedi teslim almayan borçlu, senet bedelini iki defa ödemek zorunda kalabilir.

Senet ile hak arasındaki sıkı bağ iki taraflıdır. Buna göre, senet alacaklısı senedi ibraz etmeksizin ödeme isteyemez. Aynı şekilde senet borçlusu da senet olmadan ödeme yapmamalıdır.

Resim 1.7: Kıymetli evrak kasası

Kıymetli evrak parasal bir değeri olan hakkı muhtevi olup borç senedi olarak düzenlenir.

Kıymetli evrakı imzalayan borçlu nitelikli bir borç üstlenir. Borçlu tarafından üstlenilen ve senede bağlanan hak, nesnel olarak parasal bir değere sahiptir.

Kıymetli evrakın içerdiği hak, dolaşım kabiliyeti olan bir haktır.

Kıymetli evraka bağlanan hakkın devir kabiliyeti vardır. Başkasına devredilemeyen, kişi ile sıkı sıkıya bağlı haklar kıymetli evraka konu olamaz. Örneğin; kişilik hakları, süknâ hakkı, velayet hakkı gibi haklar kişiye bağlı olup başkalarına devir edilemeyeceği için kıymetli evraka da konu olmaz.

Kıymetli evrak özel şekil şartlarına tabidir. Kıymetli evrakın oluşturulması, devri, kaybolması halinde iptali gibi hususlar belirli şekil şartlarına tabidir. Söz konusu işlemler, kanunda öngörüldüğü şekilde yapılmadığı takdirde kıymetli evrak ya hüküm ifade etmeyecek yahut istenen sonuç sağlanamayacaktır. Senedin oluşturulmasında aranan şekil kuralları şarttır.

➤ **Sigorta Hukuku**

Toplum içinde yaşayan insanların malları ve yaşamı sayılmayacak kadar çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. İnsanlar kazançlarının bir bölümünü tasarruf ederek bu gibi olayların zararlarını gidermeye çalışabilir. Ancak mevcut tasarruf, her zaman zararı karşılamayabilir. İnsanlar zararları tek başlarına karşılamak yerine birleşerek aralarında bölüşebilir.

Sosyal dayanışma - Sigorta öyle bir sözleşmedir ki aynı tehlikeye maruz bulunan kişiler, belirli bir miktar parayı öder ve toplanan miktar sadece o tehlikeye bilfiil maruz kalanların zararlarını gidermek için kullanılır.

➤ **Deniz Ticaret Hukuku**

Deniz Ticareti hukuku deniz üzerinde yapılan ticari ilişkileri düzenleyen hukuk dalıdır.

➤ **Taşıma Hukuku**

Taşıma Hukukunda, öncelikle sözleşme önemlidir. Taşımanın muhtelif ayrımları, bu bağlamda ulusal ve uluslararası taşıma ile uygulanacak hükümler Ticaret Kanununda belirlenen taşıyıcının sorumluluğu ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Ticari davalara bakan mahkemeler taşıma davaları ile ilgili davalara da bakar.

1.4.1.3. Devletler Özel Hukuku

Bir devletin diğer devletler ve milletlerarası kuruluşlarla olan ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır. Bu yönüyle devletler Genel Hukuku bir Dış Hukuku olarak da nitelendirmektedir. Hukuk alanlarında bir devletin kendi ülkesinde kişilerle ve kişilerin birbirleriyle olan ilişkileri (iç hukuk) düzenlendiği halde Devletler Genel Hukukunda, bir devletin kendi ülkesi dışında bir başka devlet ya da milletlerarası kuruluşlarla ilişkilerini düzenlemektedir. Bu tür ilişkilerde devletler arasında eşitlik söz konusudur.

Devletler özel hukuku, özel hukuk alanında yabancı unsur taşıyan hukuki ilişki ve ihtilafların çözümünde uygulanacak kurallardan oluşmuş hukuk dalıdır.

➤ Yabancılar Hukuku

Bir ülkede bulunup da o ülkenin vatandaşı olmadan yaşayan kişi yabancıdır. yabancılar hukuku, bir ülkede yaşayan ve o ülkenin vatandaşı olmaması dolayısıyla bir takım haklardan faydalanamayan kişilerin tâbi olduğu hukuk sistemidir. Konusu, yabancı gerçek ve tüzel kişilerdir.

Yabancı, bulunduğu ülkenin hâkimiyeti altındadır. Vatandaşı bulunduğu devletin diplomatik himayesine sahiptir. Yabancılar hukuku, kuralları ile milletlerarası anlaşmalarla tespit edilen haklardan daha az hak verilirse yabancının vatandaşı olduğu devlet, diplomatik himaye yoluna başvurur.

Yabancı Kavramına Girenler:

Vatansızlar: Hiçbir devletin vatandaşı olmayanlardır.

Mülteci: Vatandaşı olduğu devlette gerçekleşen siyasi olaylar sonucunda onu terk etmiş ve başka bir devletin vatandaşlığına geçmemiş olan kişilerdir.

Azınlıklar: Bir ülkede yaşayan ortak dil, din, kültür dolayısıyla çoğunluğa göre farklı olan kişilerdir. Bunlar buldukları devletin vatandaşıdır.

Muhacirler: Türkiye'ye yerleşmek amacıyla dışardan gelen Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı kimselerdir.

Yabancılar Tanınacak Haklar için Milletlerarası Hukukta Hâkim Olan Prensipler

Yabancıya, bir ülkede vatandaşlara uygulanan rejimin aynının uygulanmasını öngören eşitlik prensibidir. Yabancıya insan olması sebebiyle bir takım asgari hakların tanınması için asgari standartlar uygulanır. Bunlar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan sözleşmelere esas teşkil eder.

Anayasa temel hak ve hürriyetleri, vatandaş-yabancı ayrımı yapmadan Milletlerarası Hukuk esaslarına uygun olarak kabul etmiştir. Yabancıların faydalanması mümkün olmayan siyasi haklar için ise ilgili maddelerde yalnız Türkler veya vatandaşlar deyimi kullanılmıştır.

Gerçekten bugün bazı haklar ya yabancıya tanınmakta veya sınırlı olarak tanınmaktadır. Meselâ yabancı şirketlerin çalışmasında, taşınmaz edinmede, bazı meslek ve sanatları icrada, Türkiye'ye giriş ve ikamette, basın özgürlüğü ve eğitim konularında bazı sınırlamalar vardır.

Anayasa bu sınırlamaları milletlerarası anlaşma, genel prensipler, örf ve âdet kuralları ve yabancı mahkeme kararlarına uygun olarak kabul etmektedir.

➤ **Kanunlar İhtilafı**

Aynı konuya ilişkin olarak, devletlerin farklı hukuksal düzenlemeler yapmış olmalarından doğan sorunlara kanunlar ihtilafı sorunları denir. Kanun ihtilafı sorunlarının çözümü için davanın hangi ülkenin hukukuna göre yürütüleceği, hangi ülkenin mahkemesinde çözüleceği konuları belirlenmelidir.

Kısaca kanunlar ihtilafı, kuralları hükme bağlanması gereken belirli bir olay veya hukuki ilişkide uygulanma imkânı olan birden çok hukuk düzeninin hangisinin uygulanacağını belirler.

➤ **Vatandaşlık Hukuku**

Vatandaşlık (tabiiyet) bir kişiyi devlete bağlayan hukukî ve siyasî bağa verilen isimdir. Vatandaşlık hukukunun başlıca inceleme konusu vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesidir. Bu karar tamamıyla bir idarî işlemdir ve Danıştay'ın yargısal denetimine tabidir. Dolayısıyla bu işlemler idare hukukunun da alanına girer. Bu şu anlama gelir ki, vatandaşlık hukukunda bir hüküm varsa o konuda idare hukuku değil, vatandaşlık hukuku uygulanır. Ancak vatandaşlık konusunda, vatandaşlık hukukunda bir hüküm yoksa ortaya çıkan boşluk, idare hukukunun kural, kavram ve ilkeleri uygulanarak doldurulur.

1.4.2. Karma Hukukun Dalları

Şekil 1.4: Karma Hukukun Dalları

Bazı hukuk dalları ise hem özel hukukun hem de kamu hukukunun özelliklerini taşımaktadır. Örneğin, iş hukuku önceleri bir özel hukuk dalı iken giderek kamu hukuku niteliğini kazanmıştır. Ağır bastıkları yanları dikkate alınarak bu tür hukuk kuralları Kamu ya da özel hukuk içinde ele alınabileceği gibi karma hukuk adı altında ayrıca da incelenebilir.

➤ Fikir Hukuku

Fikir ve sanat eserlerini üreten, bilim ve fen alanında buluşları olan kişilerin yapıtları ve buluşları üzerindeki haklarını düzenleyen hukuk kurallarına, fikir hukuku denir.

Resim 1.8: Fikir Hukuku

Bilim, edebiyat, müzik, güzel sanatlar, sinema ile ilgili yapıtlar, bilim ve fen alanındaki buluşlar; ticaret ünvanları ve markalar, fikir hukuku içinde ele alınan konulardır.

➤ **İş Hukuku**

İş hukuku hizmet ilişkilerini düzenleyen bir hukuk dalıdır. Hem kamu hem de özel sektördeki işçi ve işveren ilişkileri, birer özel hukuk ilişkisidir. Ancak günümüzde İş Hukukunda asıl olan "işçi haklarının korunması" olduğundan, devlet işçi haklarına müdahale etme ihtiyacı duymuştur. Bunun sonucunda da İş hukuku özel hukuk alanından kamu hukuku alanına doğru kaymıştır.

İş Hukuku, işçilerin haklarının işverenlere karşı korunması ihtiyacından doğmuştur. Örneğin, Toplu İş Sözleşmesi, grev ve lokavt gibi konular iş hukukunu ilgilendiren konulardır.

➤ **Hava Hukuku**

Havacılık faaliyetlerinin ortaya çıkardığı ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına Hava hukuku denilir. Hava hukuku hem kişiler arasındaki hem kişilerle devlet arasındaki hem de devletler arasındaki ilişkileri düzenler.

➤ **Toprak Hukuku**

Toprak hukuku, tarım topraklarının hukuki durumlarını, dağıtımlarını ve işletilmelerini düzenleyen hukuk dalıdır.

➤ **Banka Hukuku**

Banka hukukunun konusu, banka işletmesi ve bu işletmenin hukuki ilişkileridir. Bankacılık faaliyetleri önceleri Ticaret hukukunun kapsamında yer alırken günümüzde yaygınlaşan bankacılık faaliyetleri nedeniyle bağımsız bir hukuk dalı tarafından incelenmeye başlanmıştır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek, özel hukuk ve diğer hukuk dallarının arasındaki ayrımı açıklayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Özel hukuku tanımlayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.
➤ Özel hukukun diğer hukuk dallarından farkını açıklayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.
➤ Özel hukuk ile Karma Hukukun dallarını açıklayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Bir toplum içinde eşit haklı ve eşit yetkili kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalına ne denir?
 - A. Kamu hukuku
 - B. Devletler özel hukuku
 - C. Özel hukuk
 - D. Aile Hukuku
 - E. İş Hukuku
2. Özel hukukta bir kimseye hukuk düzeninin sağladığı yetkilere ne denir?
 - A. Hak
 - B. Görev
 - C. Sorumluluk
 - D. Alacak
 - E. Miras
3. Aşağıdakilerden hangisi Medeni Hukukun temel ilkelerinden değildir?
 - A. İyi niyet, doğruluk ve güven ilkesi
 - B. İtiraz İlkesi
 - C. Hâkimin takdir yetkisi
 - D. Borçların genel kurallarının uygulanması
 - E. İspat kuralları
4. Sadece insandan ibaret olan kişiler hangisidir?
 - A. Gerçek kişiler
 - B. Tüzel kişiler
 - C. Özel hukuk tüzel kişileri
 - D. Kamu hukuku tüzel kişileri
 - E. Eşit kişi
5. Ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kimsenin mirasının intikal ettiği gerçek veya tüzel kişi aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Muris
 - B. Mirasçı
 - C. Tereke
 - D. Miras
 - E. Müflis

6. İnsanların zararlarını tek başına karşılaması yerine, insanlar birleşerek bu zararı karşılarlar. Bunun sonucunda da bir hukuk dalı oluşmuştur. Bu hukuk dalı aşağıdakilerden hangisidir?
- A. Taşıma Hukuku
 - B. Eşya Hukuku
 - C. Kişiler Hukuku
 - D. Sigorta Hukuku
 - E. Vergi Hukuku
7. Türkiye'ye yerleşmek üzere dışarıdan gelen, Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı kimselere ne ad verilir?
- A. Muhacirler
 - B. Azınlıklar
 - C. Vatansızlar
 - D. Mülteciler
 - E. Yurtsuz
8. Ticari İşletme sayılmak için aşağıdakilerden hangisine gerek yoktur?
- A. Kişilerin bir araya gelmesi
 - B. Gelir sağlamak
 - C. Devamlılık
 - D. Belli bir çapı aşma
 - E. İşletme kurallarına göre işletilmesi

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

9. Bir toplum içinde eşit haklı ve eşit yetkili kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalına denir.
10. Bir ülkede yaşayan ortak dil, din, kültür dolayısıyla çoğunluğa göre farklı olan kişilere.....denir.
11. Aynı konuya ilişkin olarak devletlerin farklı hukuksal düzenlemeler yapmış olmalarından doğan sorunlara.....sorunları denir.
12. Kişinin içinde bulunduğu ve aile deneni topluluğun üyeleri olan kişilerin ilişkilerini düzenleyen medeni hukuk dalına.....denir.
13. özel hukukun en önemli ve en geniş alanını kapsayan hukuk dalına.....denir.
14. Eşya üzerindeki en geniş ve sınırsız aynı hakka.....denir.
15. Şirketler.....kişiliğe sahiptir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Bu öğrenme faaliyeti ile kamu hukukunu tanımlayarak kamu hukukunun kaynaklarını sıralayabileceksiniz. Ayrıca kamu hukuku ve özel hukuk arasındaki farkları açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Kamu hukukunun kaynaklarını araştırınız.
- Kamu hukuku ve özel hukuk arasındaki farkları, internetten araştırınız.
- Kamu hukukunun dallarını hukuk kitaplarından, araştırınız.
- Araştırdığınız konularla ilgili dosya oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. KAMU HUKUKU

2.1. Kamu Hukukunun Tanımı

Kamu hukuku, bir devletin, egemenliğin sahibi olarak, ülkesi üzerinde yaşayan kişiler ve diğer devletlerle olan bütün ilişkilerini düzenleyen hukuka denir. Kamu hukukunda, özel hukuktan farklı olarak taraflar arasında bir eşitsizlik görülür. Yani devlet özellikle kişilerle girdiği ilişkilerinde üstün konuma sahiptir. Buyurma yetkisini elinde bulundurur. Örneğin, bir kamu kuruluşu, mal sahibi istemese bile, bir taşınmazı kamulaştırma yoluyla zorla elde edebilir.

Kamu hukukunda taraflardan birisi ya da her ikisi kamu kuruluşu olabilir. kamu hukuku da kendi arasında Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Yargılama Hukuku, Devletler Hukuku, Genel kamu hukuku, Mali Hukuk olarak ayrılır.

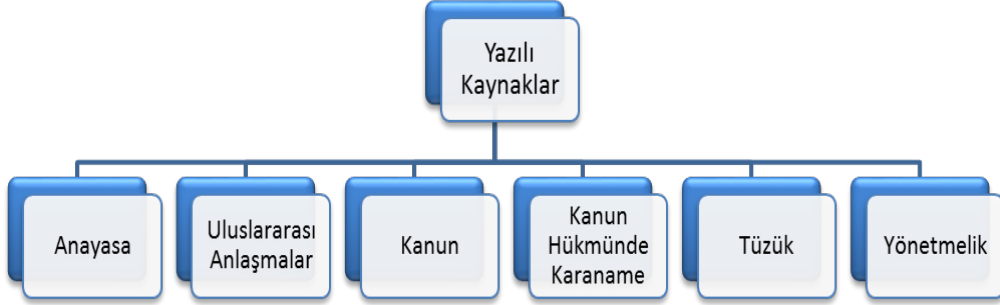
2.2. Kamu Hukukunun Kaynakları

Uyulması zorunlu olan kaynaklara “bağlayıcı kaynaklar” denir. Bağlayıcı (uyulması zorunlu olan) kaynaklar “yazılı kaynaklar” ve “yazılı olmayan kaynaklar” diye ikiye ayrılır. Yazılı kaynaklar; Anayasa, Kanunlar, Uluslararası Anlaşmalar, Kanun Hükmünde Kararnameler, Tüzükler, Yönetmeliklerden oluşur. İçtihadı Birleştirme Kararları da yazılı ve bağlayıcı hukuk kaynaklarındandır. Bağlayıcı kaynakların bir diğer grubunu ise yazısız kaynaklar (örf ve adet), yani gelenek hukuku oluşturur.

2.2.1. Yazılı Kaynaklar (Bağlayıcı Kaynaklar)

Hukuk kurallarının yazılı biçimde yer almış olduğu metinler, hukukun yazılı kaynaklarını oluşturur. Bunların en başında Anayasa olmak üzere; Kanun, Uluslararası Anlaşmalar, Kanun Hükmünde Kararname, Tüzük, Yönetmelik olarak sıralanabilir.

Yazılı kaynaklar arasında belli bir sıralama vardır. Buna normlar (kurallar) hiyerarşisi (sıra düzeni) denir. Burada sayılan kurallardan hiçbiri kendisinden üstte yer alan kurala aykırı olamaz. Örneğin, tüzükler yasalara ve anayasaya aykırı olamaz.

Şekil 2.1:Yazılı (Bağlayıcı) Kaynaklar

➤ Anayasa

Anayasa, devletin şeklini, yapısını, organlarının görev ve yetkilerini, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini bireylerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kuralların tümüdür.

Başka bir deyişle anayasa “devletin temel kuruluşunu, işleyişini, iktidarın el değiştirmesini ve iktidar karşısında bireylerin özgürlüklerini” düzenler.

Anayasa terimi ilk kez 17 Eylül 1787 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’nda kullanılmıştır. O zamandan bu yana devlet yönetimi ile ilgili ana kuralları bir belgede toplamak ve bu belgeye de anayasa adını vermek bir gelenek olmuştur.

Ülkemizde yazılı anayasa kurallarının kaynağını 1876 tarihli I. Meşrutiyetin ilânına kadar indirmek mümkündür. Bunu 1908 tarihli II. Meşrutiyet izlemektedir. Cumhuriyet döneminin ilk Anayasası 1921 tarihli'dir. 1924 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu çıkartılmıştır. Daha sonra 1961 ve 1982 Anayasaları çıkartılmıştır. Halen 1982 tarihli “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” yürürlükte'dir. Ancak üzerinde değişiklikler yapılmıştır.

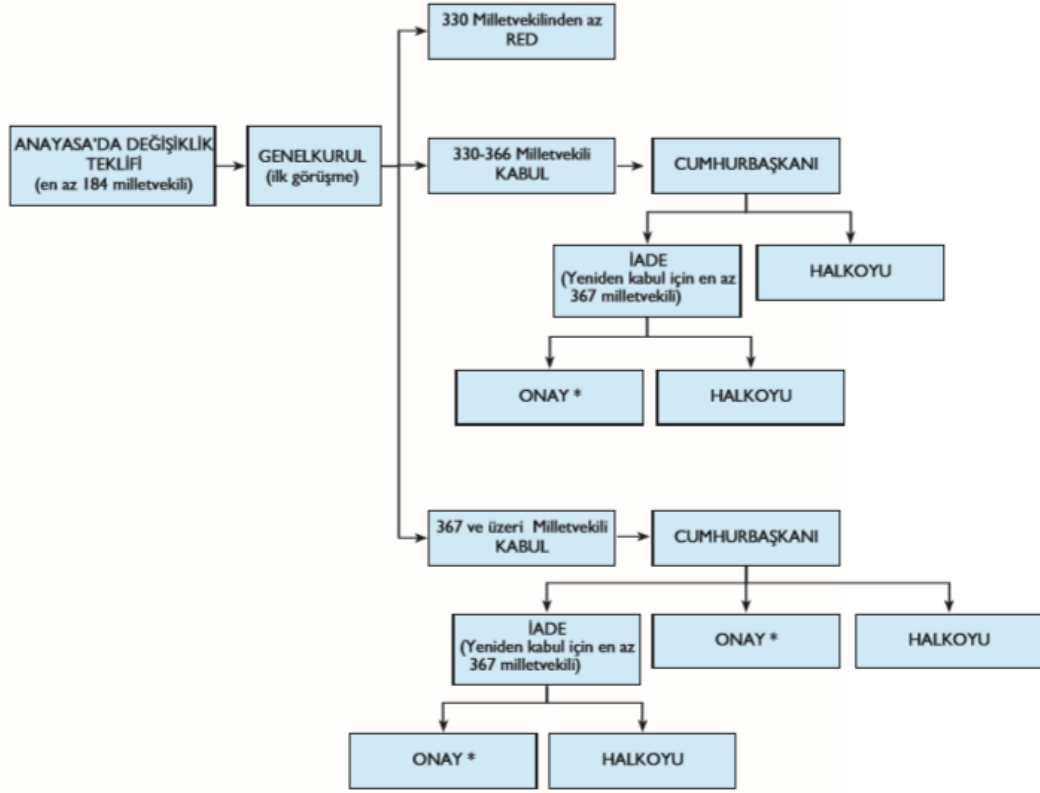
1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 12 Eylül 1980 harekâtından sonra Danışma Meclisince hazırlanmış, Millî Güvenlik Konseyi tarafından son şekli verilmiştir.

Anayasa metni, 7 Kasım 1982’de halk oylamasına sunularak yüzde 91 oyla kabul edilmiştir. 1982 Anayasası 18 Ekim 1982’de 2709 Sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir.

1982 Anayasası devletin şekli, Cumhuriyetin nitelikleri, yasama, yürütme, yargı organlarının görevleri, kişilere tanınan temel hak ve hürriyetler gibi konuları kapsamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “başlangıç” kısmı ile birlikte yedi kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım “Genel Esaslar”, ikinci kısım “Temel Haklar ve Ödevler, üçüncü kısım “Cumhuriyet’in Temel Organları” dördüncü kısım “Mali ve Ekonomik Hükümler” beşinci kısım “Çeşitli Hükümler” altıncı kısım “Geçici Hükümler” yedinci kısım “Son Hükümler” başlığını taşımaktadır.

1982 Anayasasına göre anayasada değişiklik yapılabilmesi, meclis üye tam sayısının en az üçte birinin yazılı önerisine ve bu önerinin de meclisin üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile gizli oyla kabul edilmesine bağlıdır. Cumhurbaşkanı, meclisin kabul ettiği anayasa değişikliğini bir kez daha görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen kanunu üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu kanunu halkoyuna sunabilir.

Şekil 2.2: Anayasada Değişiklik Yapılması Süreci

Halkoyuna sunulan anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, anayasa maddelerinin kolay değiştirilemez niteliği nedeniyle sert bir anayasa olarak kabul edilmektedir.

➤ **Kanunlar**

Kanun, yasama organı tarafından yazılı olarak çıkartılan genel, soyut, sürekli olan hukuk kurallarına verilen addır. Kanunlara örnek olarak Medenî Kanun, Ticaret Kanunu, Ceza Kanunu, Yargılama Kanunu, Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Kanunu, Soyadı Kanunu, Dernekler Kanunu, Tapu Kanunu, Toprak ve Tarım Reformu Kanunu vb. sayılabilir.

Kanun yapma yetkisi TBMM'ye aittir (AY. Mad.87). Kanun koyucu kanunun konusunu, anayasaya aykırı olmamak şartıyla, kendisi belirleyebilir. Kanunlar anayasaya aykırı olamazlar. Buna "Anayasanın üstünlüğü ilkesi" denir (AY. Mad.11).

Kanunların anayasaya uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetlemektedir. Meclise kanun teklif etmeye, Bakanlar Kurulu ve TBMM üyeleri yetkilidir. (AY.Mad.88). Bakanlar Kurulunun hazırlayarak meclise sunduğu kanun projelerine "kanun tasarısı" TBMM

üyelerinin (milletvekillerinin) sundukları projeye ise “Kanun Teklifi” denir. Kanun tasarısı ve teklifleri önce Millet Meclisinin yetkili komisyonlarında görüşülür ve karara bağlanır. İlk tasarı veya teklif ile komisyonlarda kabul edilen metin TBMM’nin Genel Kuruluna sunulur ve orada yapılan görüşmeden sonra son şeklini alır.

TBMM tarafından kabul edilen kanunun tamamlanabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Resmî Gazete’de yayımlanması gerekir. Cumhurbaşkanı meclis tarafından kabul edilen kanunları on beş gün içinde yayımlamak zorundadır. Yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları ise, bir daha görüşülmek üzere - bu konuda gösterdiği gerekçe ile birlikte - meclise geri gönderebilir. Cumhurbaşkanı Bütçe Kanunlarını geri gönderme yetkisi yoktur. TBMM, Cumhurbaşkanı’nın geri gönderdiği kanunu aynen kabul ederse, bu durumda Cumhurbaşkanı kanunu yayımlamakla yükümlüdür. Eğer meclis geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yapmışsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu da geri gönderebilir (AY. Mad.89).

Kanunlar, Bakanlığın çıkardığı Resmî Gazete’de yayımlanır. Kanunların ne zaman yürürlüğe gireceği genellikle kanun metninde açıklanır. Ancak böyle bir açıklama yoksa kanun Resmî Gazete’de yayımını izleyen kırk beş gün sonra yürürlüğe girer. Her kanunun adı ve numarası vardır.

➤ **Uluslararası Anlaşmalar**

Usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan uluslararası anlaşmalar yasa gücündedir. Yönetim görevlerini yürütürken bunlara uymak zorundadır.

Uluslararası anlaşmalar Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır. Ancak Cumhurbaşkanı’nın bir anlaşmayı onaylayabilmesi için TBMM’nin anlaşmayı bir yasa ile uygun bulması gerekir (AY. Mad.90). Cumhurbaşkanı, meclisin uygun bulduğu anlaşmayı onaylayıp onaylamamakta serbesttir.

İktisadi ve teknik ilişkileri düzenleyen anlaşmalarla uluslararası bir anlaşmaya dayanan ya da yasanın verdiği yetkiye dayanarak yapılan anlaşmaların meclis tarafından uygun bulunması zorunluluğu yoktur. Bu gibi anlaşmalar, doğrudan doğruya yürütme organı tarafından yapılır ve yürürlüğe konur.

Yürürlüğe konulmuş anlaşmalar yasa gücündedir. Bunların anayasaya aykırılığı ileri sürülemez ve iptalleri için Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamaz.

Uluslararası Anlaşmalara, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi örnek olarak verilebilir.

➤ **Kanun Hükmünde Kararnameler**

Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK), Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir kanunla “yetki” vermesi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belli konuları düzenlemek amacıyla çıkarılan yazılı hukuk kurallarıdır.

Genellikle olağanüstü hallerde başvurulanan KHK çıkarma yönteminin sebepleri arasında, toplumu değişen şartlara kısa sürede uydurma çabası yer almaktadır. Yasa çıkarmanın çok fazla zaman alması, hükümete KHK çıkarma yetkisinin tanınmasını gerekli kılmıştır.

Olağan durumlarda, hükümetin KHK çıkartabilmesi için meclis tarafından çıkartılan bir “Yetki Kanunu”na gerek varken; sıkıyönetim ve olağanüstü hâllerde hükümetin meclisin çıkartacağı böyle bir “Yetki Kanunu”na ihtiyacı yoktur. Bu gibi durumlarda Anayasanın ifadesine göre, hükümet bu yetkiye kendiliğinden sahiptir.

Olağan durumlarda, anayasanın ikinci bölümünde yer alan “temel haklar ve ödevler” ile “siyasî haklar ve ödevler” kısmı KHK ile düzenlenemez. Bunlardan sadece “sosyal ve ekonomik hak ve ödevler” KHK ile düzenlenebilir.

Ancak olağanüstü hal ve sıkıyönetim gibi durumlarda KHK’ların kapsamı da genişler; “temel hak ve özgürlükler” dahi bu kapsamın içine girer.

Hükümet tarafından düzenlenen KHK’ler Resmî Gazete’ de yayımlandığı gün yürürlüğe girer. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. KHK’ler Resmi Gazete’ de yayımlandıkları gün TBMM’ye sunulur. TBMM kararnameyi benimseyebilir, değiştirebilir, kaldırabilir. KHK’ler de kanunlar gibi Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırılık yönünden denetlenebilir. (AY.Mad.91)

Sadece olağanüstü hâllerde sıkıyönetim ve savaş durumlarında çıkarılan KHK’ler hakkında Anayasa aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulamaz. (AY.Mad.148).

➤ **Tüzükler**

Tüzükler, kanunların uygulanmasını göstermek ya da emrettiği durumları düzenlemek için çıkarılır. Yasalarla soyut olarak verilen görevler, tüzüklerle daha somut bir hâle getirilir.

Anayasaya göre tüzükler, Danıştay'ın incelemesinden geçirildikten sonra Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılır. Tüzük çıkarma yetkisi sadece Bakanlar Kuruluna tanınmıştır. Her tüzüğün mutlaka bir kanuna dayanması gerekir. Kanun ile düzenlenmemiş bir konuda tüzük çıkartılamaz.

Tüzüklerin kanunlara uygun olması gerekir. Yasalara aykırı bir tüzük mevcut ise, bunun iptali için Danıştay'a dava açılır. Tüzükler de Cumhurbaşkanınca imzalanır ve Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer. Yürürlüğe giriş şartları ise aynen kanunlarda olduğu gibidir. Tüzüklere, Karayolları Trafik Tüzüğü, İcra ve İflas Kanunu Tüzüğü, İşçi sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü örnek olarak verilebilir.

➤ **Yönetmelikler**

Yönetmelikler, Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri tarafından kendi görev alanlarına giren konuları düzenlemek üzere çıkarılır. Kamu kuruluşlarının yönetmelik çıkarması, düzenli yönetim ilkesinin bir gereğidir. Kamu kuruluşları yönetmelik çıkarma yetkisine kendiliğinden sahiptir. Yani yönetmelik çıkarmak için bir yasaya gerek yoktur. Çıkarılan yönetmeliklerin yasa ve tüzüklere aykırı olmaması gerekir. Yönetmeliklerin, üst hukuk kurallarına aykırı olduğu durumlarda iptali için Danıştay'a dava açılır.

Yönetmeliği bir bakanlık yapabileceği gibi birkaç bakanlık birlikte de yapabilir. Yönetmeliklere örnek olarak, Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, Üniversitelere Kayıt Yönetmeliği, Evlendirme Yönetmeliği, Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yönetmeliği verilebilir.

➤ **İçtihadı Birleştirme Kararları**

Yüksek Mahkemelerin (Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay) çeşitli daire, hatta aynı dairenin ya da genel kurul kararlarının arasında aynı konuda farklılıkların olması mümkündür. İşte bu konuda ortaya çıkan içtihat farklılıklarını gidermek ve istikrarı sağlamak için, içtihadı birleştirme yoluna gidilir. Bu görev o yargı düzeninin en üst derecesinde bulunan yüksek mahkemelere düşmektedir. İçtihadı birleştirme kararları, yargı yerlerinin kararları ve uygulamaları açısından birliği sağlamaya yaramaktadır.

İçtihadı birleştirme kararları, bir yasanın boşluğunu dolduran, içtihadta bir değişiklik oluncaya kadar uyulması zorunlu kaynaklardır. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır.

2.2.2. Yazısız Kaynaklar (Örf ve Âdet Hukuku)

Bu hukuk dalına gelenek hukuku (teamül hukuku) denildiği de görülür. Yazılı kaynakların aksine bir otoritenin iradesine dayanmaz. Halkın vicdanından doğar ve genel bir inanışın ürünüdür.

Belirli olaylar karşısında toplum bireyleri tarafından sürekli olarak tekrarlanan aynı davranış biçimleri daha sonra bunlara uyulmasının zorunlu olduğu şeklinde toplum içerisinde genel bir inanışın meydana gelmesine sebep olur. Böylece örf ve âdet hukuku oluşur. Örf ve âdet hukuku yazılı değildir. Toplumsal vicdanda yaşar.

Bir geleneğin hukuk kuralı hâline gelebilmesi için üç şartın gerçekleşmesi gerekir;

Süreklilik: Yani uzun bir süre uygulanması gereklidir.

Genel İnanç: Belli bir geleneğe uyulmasının zorunlu olduğu konusunda toplumda genel bir inancın doğmuş olması gereklidir.

Devlet Desteği: Bir geleneğin hukuk kuralı hâline gelebilmesi için "yaptırım" ile desteklenmesi gereklidir. Bu da genellikle yasalardaki göndermelerle mümkün olur.

Örneğin; Medenî Kanununun 1. Maddesinde kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim örf ve âdet hukukuna göre bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir. Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.

Genel olarak, gelenek hukuku ile yasalardaki boşluklar doldurulur ya da bir yasa hükmünün yorumunda kullanılır. Hakkında açık hüküm bulunan durumlarda gelenek hukukuna başvurulmaz.

Yazılı hukuk kurallarının gelişmesiyle, gelenek hukuku eski önemini yitirmiştir. Örneğin, ortakçılık bir kimsenin başkasının inek, keçi, koyun gibi bir hayvanına bakarak ürününe ortak olmasını ifade eden bir örf ve âdet hukuku kuralıdır. Yarıcılık ise kendi toprağını ekip biçemeyen bir kimsenin, ürünün yarısını vermek şartıyla toprağını başkasına ektirip biçmesiyle ilgili bir örf âdet hukuku kuralıdır. Önceleri gelenek hukuku içinde yer alan bu iki gelenek hukuku kuralı günümüzde yazılı hukuk kuralına dönüşmüştür.

Resim 2.1: Hâkimlerin Karar Simgesi

2.2.3. Yardımcı Kaynaklar

Uyulması zorunlu olmayan hukuk kaynaklarına yardımcı hukuk kaynakları denir. Yardımcı hukuk kaynaklarının bağlayıcılıkları yoktur. Bunlara öğreti (doktrin) ve bazı yargı kararları (içtihat) girmektedir. Bu kaynaklar:

➤ İçtihat Hukuku (Mahkeme Kararları)

Hukukun önemli kaynaklarından biri de, yargı kararlarıdır. Hukuka aykırı davranıldığında, hukuk kurallarına uyulmadığında, haksızlığın giderilebilmesi için mahkemelere gerek vardır. Mahkemeler hangi eylemlerin hukuka uygun, hangi eylemlerin ise hukuka aykırı olduğu konusunda karar verir. Mahkemelerin vermiş olduğu bu kararlardan hukuk kaynağı olarak yararlanılabilir. Mahkemelerin vermiş olduğu kararlardan çıkarılan hukuka "İçtihat Hukuku" denilir.

Mahkemelerin ellerindeki davaları sonuçlandırması gerekir. Hâkim önüne gelmiş olan bir Medeni Hukuk anlaşmazlığını çözmek üzere önce yazılı kaynaklarda dava ile ilgili bir hüküm olup olmadığını araştırır. Yazılı kaynaklarda herhangi bir hüküm olmadığı durumda örf ve âdet hukukundan anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir hukuk kuralı araştırır. Burada da anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir kural bulamazsa "bu anlaşmazlıkla ilgili bir hukuk kuralı yoktur" diyerek anlaşmazlığı sonuca bağlar. Kanun, hâkime bu gibi durumda anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir kural koyma yetkisini tanımıştır. Hâkim bu yetkiye dayanarak anlaşmazlığı bir sonuca bağlar. Hâkim, "Gerek yazılı gerekse örfî hukuk kaynaklarında bu konuda herhangi bir kural olmadığından ben bu anlaşmazlığı çözümlenemeyeceğim." demek hakkına sahip değildir.

Mahkemeler davalara karar vermeye çalışırken, yasaları da yorumlamak, anlamlarını araştırmak durumunda kalır. Böylece mahkemeler, davaları çözümlerken hukuk kaynaklarının oluşumuna da katkıda bulunur.

Ülkemizde yargı kararlarının bazıları bağlayıcı nitelik taşırken bazıları ise bağlayıcı değildir. Örneğin, "İçtihadı Birleştirme Kararları" bağlayıcı nitelik taşımaktadır. İçtihadı Birleştirme Kararları dışındaki yargı kararları ise bağlayıcı nitelik taşımaz. Bunlardan ancak belli bir olayda ne şekilde hareket edilmesi gerektiğini göstermesi açısından faydalanılabilir.

➤ **Öğreti (Doktrin)**

Doktrin, hukuk bilginlerinin hukuki sorunlarla ilgili olarak açıkladıkları görüşlerini ifade eder. Buna "bilimsel içtihat" da denilir. Hukukçular, yürürlükteki hukuku inceleyip açıkladıkları ve yorumladıkları gibi, olması gereken hukuku da önerebilir.

Öğreti, hukuk kurallarını ve yargı kararlarını eleştirerek hukukun oluşmasına ve gelişmesine yardımcı bulunur. Böylece öğreti, hem yasama organının çalışmalarına, hem de uyuşmazlıkları gideren mahkemelere yardımcı olur.

Öğretide belirtilen görüşlerin, bulunan çözüm yollarının yargıcı bağlayıcı bir yönü olmamakla birlikte, öğretinin, yargı kararlarındaki rolü büyüktür. Medenî Kanunun birinci maddesi yargıca, kararlarını verirken öğretilen yararlanmasını önermektedir.

Öğreti, hukuk alanındaki etkisini, yasama organının çalışmalarında da gösterir. Yasama organı, öğretinin görüş ve önerilerinden yararlanır. Bütün bu yönleri ile öğreti, hukukun önemli bir yardımcı kaynağıdır. Medenî Kanun da öğretinin hukuka kaynak olabileceğini açıkça kabul etmiştir.

2.3. Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Arasındaki Farklar

Hukuk kurallarının bir kısmı kişiler ile kişiler arasındaki ilişkileri, bir kısmı ise kişiler ile toplum (devlet) arasındaki ilişkileri düzenler. Bu ilişkilerin gösterdikleri özellikler ve korunan menfaatler birbirinden farklıdır. İşte bu durumu göz önünde bulunduran Roma hukukçuları hukuku; **kamu hukuku** (Amme Hukuku) ve **özel hukuk** (Hususi Hukuk) olmak üzere iki ana gruba ayırmışlardır. Bir kişi ile diğer bir kişi arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına özel hukuk, bir kişi ile devlet veya bir devlet ile diğer bir devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına da kamu hukuku adını vermişlerdir.

Resim 2.2: Kişiler ile devlet arası ilişkilerden bir görünüm

Hukukun, kamu hukuku-özel hukuk şeklinde bir ayrıma tabi tutulmasının pratik bakımdan faydalı olduğu hakkında tereddüt yok ise de ayrımın hangi ölçüte (kıstasa) dayanması gerekeceği konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Gerçekten, herhangi bir hukuk kuralının kamu hukukuna mı yoksa özel hukuka mı girmekte olduğunu tespitite, bazıları bu hukuk kuralının amacına, bazıları ise mahiyetine bakmak gerektiği fikrini ileri sürmektedir.

Kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının özel hukuka girmesine dair bir tereddüt yoktur; çünkü bu ilişkilerde taraflar eşit durumdadır. Eşitler arası ilişkiler özel hukuk tarafından düzenlenir. Tereddüt, kamu hukukunda ortaya çıkmaktadır; çünkü devlet ile herhangi bir kişi arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları, kişiler arasındaki ilişkileri düzenlemekte olan hukuk kurallarından farklıdır.

Modern görüşe göre, devletin bir kişi ile olan ilişkisini düzenleyen herhangi bir hukuk kuralının mutlaka kamu hukukuna girmesi gerekmez. Burada dikkat edilecek husus, devletin bu ilişkiye ne sıfatla katılmakta oluşudur. Eğer devlet bu ilişkiye üstün bir otoritenin yani kamu gücünün sahibi olarak katılıyor ve böylece ilişkinin tarafları arasında eşitlik değil, bir altlık-üstlük durumu söz konusu ise “Bu ilişkiyi düzenleyen hukuk kuralı, kamu hukukuna girer.”denilebilir.

Nitekim kamulaştırmada (istimlâkta) durum böyledir. Devlet, kamu yararı düşüncesiyle bir kişinin taşınmazını, örneğin yol açmak veya çocuk bahçesi yapmak amacıyla bir kimsenin arsasını, takdir edilen bedelini ödemek suretiyle onun elinden almaktadır. Kamulaştırmada devlet, ilişkiye kamu gücünün sahibi olarak girmekte olduğundan, karşısındaki kişi taşınmazının mülkiyetini devlete devretmek istemese bile sonuçta gene de devretmek zorunda kalacaktır; “Bu arsa bana lazım, onu devretmek istemiyorum!” diyemez.

Resim 2.3: Kişiler ile Kişiler Arası İlişkiler

Eğer devlet, herhangi bir kişiyle olan ilişkisinde kamu gücünün sahibi olarak bulunmuyor ve böylece ilişkinin tarafları arasında bir eşitlik söz konusu oluyor ise o takdirde bu ilişkiyi düzenlemekte olan hukuk kuralının kamu hukukuna değil, özel hukuka girmekte olduğunu kabul edeceğiz.

Nitekim devlet bazı ihtiyaçlarını karşılamak üzere kişilerle çeşitli sözleşmeler yapar. Örneğin devlet, kamu kuruluşlarının yakıt ihtiyacını karşılamak üzere bir kömür tüccarından kömür satın alır. Çalıştırdığı personel için bir terziye tek tip elbise diktirir. Bir kamu

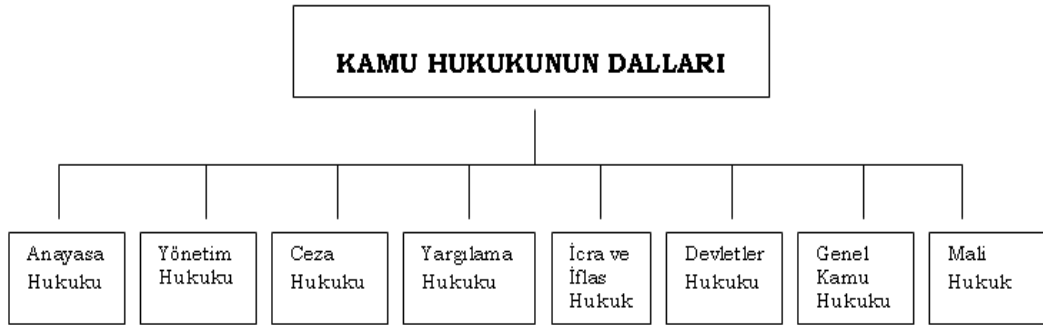
kuruluşunun yer ihtiyacını gidermek üzere bir kişiden binasını kiralar vb. Bu tür hukuki işlemlerde devlet, kamu gücünün sahibi olarak değil, alelade bir kişi, bir vatandaş gibi ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, bu hukuki işlemler tamamen, eşitler arası bir işlem olarak yapılmaktadır. Burada devletin, karşısındaki kişiye istediğini zorla kabul ettirmek yetkisi yoktur, onunla anlaşabilirse sözleşme yapılmış olur, anlaşamazsa bir başkasına başvurmak zorunda kalır. O hâlde, bu ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları özel hukuka girer.

Demek oluyor ki devletin katıldığı ilişkileri düzenlemekte olan hukuk kurallarını her zaman kamu hukukuna giren kural olarak saymak doğru olmaz. Bu kuralların kamu hukukuna girebilmesi için, devletin ilişkiye kamu gücünün sahibi sıfatıyla katılmakta olması gerekir.

Bu bilgiler ışığında kamu hukuku ile özel hukuk arasında ayrımın tam olarak nasıl yapılacağı, çizginin nereden itibaren çekileceği konusunda ortak bir görüş birliği bulunmasa da özel hukuk toplumdaki bireyleri ilgilendirirken kamu hukukunun vatandaşlarla devlet arasındaki ilişkileri düzenlediğini söylemek mümkündür.

2.4. Kamu Hukukunun Dalları

Kamu hukuku genel olarak kişi ile kamu, kamu kuruluşu ile bir başka kamu kuruluşu veya devletler arasındaki uyuşmazlıkları konu edinir. Dolayısı ile bu tip uyuşmazlıkları çözerken kamu hukukunun çeşitli dallara ayrılması söz konusudur. Aşağıdaki tabloda kamu hukukunun bazı dalları yer almaktadır. Bunların dışında İş Hukuku, Çevre Hukuku gibi kamu hukuku dalları da mevcuttur.

Resim 2.4: Kamu Hukukunun Dalları

2.4.1. Anayasa Hukuku

Anayasa, en basit tanımıyla, bir devletin temel örgütleniş tarzını, organlarını, bu organlar arasındaki ilişkileri ve devletle birey arasındaki ilişkilerin temel kurallarını belirleyen üstün bir kanundur.

Devletin şeklini, yapısını, temel organlarını, bunların görev ve yetkilerini organlar arasındaki ilişkileri, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini inceleyen hukuk kurallarının

tamamını kapsar. Ayrıca siyasi partiler, siyasi rejimler, baskı grupları gibi konular da Anayasa Hukuku kapsamında ele alınır.

“Anayasa Hukuku” da anayasa ve onunla yakından ilgili diğer hukuki mevzuatı açıklayan, yorumlayan ve sistemleştiren bir hukuk bilimi dalıdır. Bu tanımın da ifade ettiği gibi anayasa hukukçusunun ilgi alanı sadece anayasa metnini değil ülkenin anayasal ve siyasal hayatıyla çok yakından ilgili olan seçim kanunları, siyasi partiler kanunları, yasama meclisleri içtüzükleri ve temel hakları düzenleyen kanunlar gibi diğer kanunları da içine alır. Bunların dışında, diğer hukuk dallarında olduğu üzere, yargı kararları (içtihatlar) ve bilimsel eserler (doktrin) anayasa hukukunun da önemli kaynaklarındandır.

Anayasa Hukukumuzun kaynağını 1982’de kabul edilen “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası oluşturur.

2.4.2. Yönetim (İdare) Hukuku

Genel anlamda idare (yönetim); belli bir amacı gerçekleştirmek için kurulan örgüt veya bu amaca ulaşmak için belirli bir plan dâhilinde yürütülen faaliyetleri kapsamaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere idare hem örgütü hem de örgütün faaliyetlerini ifade etmektedir. Toplumsal yaşamının her alanında idare olgusunu görmek mümkündür ve nerede belli bir amacın gerçekleşmesi için yapılan bir faaliyet varsa, orada bir idare olgusu var demektir.

İdare kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğünde şu anlamları ile yer almaktadır:

“Yönetme, yönetim, çekip çevirme, ülke işlerinin yürütülmesi, kamuya ilişkin hizmetlerin bütünüdür şeklinde” açıklanmaktadır.

İdare terimi, birden fazla anlamı olan bir kavramdır. İdare, bazen “örgütlenme” (teşkilat), bazen idarenin yapmış olduğu “eylem ve işlemler”, bazen de “yönetme” anlamına gelir. İdare Hukukundaki idare terimiyle, kamu idareleri anlaşılmaktadır.

İdare genel olarak iki anlamda kullanılır. Birinci anlam olarak devletin belirli organlarını ve kuruluşlarını ifade etmekte ve bu anlamda organik ya da yapısal anlamda idareden söz edilmektedir. İkinci anlam olarak ise devletin belirli faaliyetlerini ifade etmektedir. Burada da işlevsel ya da fonksiyonel anlamda idareden söz edilmektedir.

Kısacası idare en genel anlamıyla; yasama ve yargı organlarıyla yürütmenin, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu haricindeki tüm örgütlenmesi olarak ifade edilebilir. Bu örgütlenmeye devlet teşkilatının başkent ve taşra teşkilatları, yerinden yönetimler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bağımsız idari otoriteler de dahildir.

İdarenin amacı ve varlık sebebi kamu yararı, kullandığı araç ise kamu kudretinden kaynaklanan üstünlük ve ayrıcalıktır. İdarenin kamu yararını gerçekleştirme amacı ve yükümlülüğü ona bireylerin çıkarlarının üstünde bir yer ve önem sağlar. Bundan dolayı idarenin kamunun ortak çıkarlarını tatmin etmek ve bireylerce güdülen çıkarlara üstün gelen

hukuki araç ve imkanlara sahip olması gerekir. İşte bu araçlar, “kamu kudretinin üstünlükleri ve ayrıcalıkları” olarak adlandırılır.

İdarenin Özellikleri

- İdare hukukunun uygulama alanı “kamu hukuku”dur.
- İdare özel hukuk kişilerine göre daha üstün ve ayrıcalıklı yetkilere sahiptir.
- İdare hukukuna hakim olan düşünce “kamu yararı”dır.
- İdare hukuku kamu hukukunun bir dalıdır.

Yukarıda sıraladığımız özelliklere sahip idarenin, kuruluş ve işleyişini düzenleyen bir kamu hukuku dalı vardır. Bu ise **İdare Hukuku** olarak adlandırılır.

Çeşitli kaynaklarda İdare Hukuku aşağıdaki şekillerde tanımlanmaktadır.

İdare Hukuku: İdarenin kamu yararını gerçekleştirme için sahip olduğu üstünlük ve ayrıcalıklarla bireylerin hak ve hürriyetlerinin dengelenmesini amaçlayan kamu hukuk dalıdır.

İdare Hukuku: İdarenin kişilerle, topluluklarla, kurum ve kuruluşlarla ilişkilerini ve idari teşkilatın yapısını ve faaliyetlerini inceleyen bilim dalı ve kurallar bütünüdür. İdare hukuku, idarenin teşkilatına, faaliyetlerine ve idarenin denetlenmesine uygulanan; kısaca idareyi düzenleyen hukuk dalıdır.

İdare Hukuku, genel olarak idarenin tabi olduğu hukuktur ve idare hukuku en geniş anlamıyla idarenin hukukudur.

İdare Hukukunun konusunu devlet idaresi (kamu) oluşturmaktadır ve özel kesim idareleri (Ticaret işletmeleri, şirketler, dernekler vb.) İdare Hukukunun konusu dışında kalmaktadır. Şirket, vakıf ve dernek gibi özel kesim idareleri İdare Hukukunun uğraş alanı ve konusunun dışında kalmaktadır.

➤ **İdare Hukukunun Doğuşu ve Gelişimi**

İdare Hukuku, 19. yüzyılda Fransa’da gelişmeye başlayan ve etkilerini tüm Avrupa kıtası ülkelerinde hissettiren bir kamu hukuku dalıdır. Özellikle de Fransa’da modern anlamda idare hukukunun “adli ve idari otoritelerin birbirinden ayrılması ilkesiyle” birlikte ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Hukuk devleti ve sosyal devlet kavramlarının da bu dönemde ortaya çıktığı ve gelişmeye başladığı göz önünde bulundurulacak olursa, devlet faaliyetlerinin hızla arttığı ve genişlediği bir anlayış içinde, idari fonksiyonun da denetim altına alınması, kamu yararının sağlanması açısından kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde, idare hukuku alanındaki gelişmelerin, Tanzimat döneminde batılılaşma çabalarından sonra ortaya çıkmaya başladığını ve Cumhuriyet döneminde, Danıştay'ın etkisiyle hız kazandığı söylenebilir.

➤ **İdare Hukukunun Özellikleri**

İşlem ve eylemlerinde kamu yararının egemen olduğu İdare Hukuku, kamu hukukunun bir dalıdır. İdarenin yetki ve görevleri önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde yürütülür. İdare hukukunda kamu yararı esası egemendir. Bundan dolayı, idarenin faaliyetlerini gerçekleştirirken karşılaştığı sorunlar özel kesimin sorunlarına oranla farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bunların kendi niteliklerine uygun bir hukuki düzenlemeye ihtiyaçları vardır. Ancak bu düzenlemenin aynı zamanda idarenin tutum, davranış ve işlemlerinin idare edilenler açısından nesnel, adil ve güven sağlayıcı özellikte olması gerekir. İdare hukukunun özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

- İdare Hukuku Genç Bir Hukuk Dalıdır

Özel hukuk kurallarının oluşumu ve uygulaması tarihsel süreç içerisinde çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Buna karşın İdare Hukuku ile kamu yararıyla kişisel yararın dengelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç ancak modern anlamda devlet anlayışının benimsenmesinin doğal bir sonucu olan hukuk devleti ilkesinin benimsenmesine neden olmuştur. Bu sebeple İdare Hukuku XIX. yüzyılda ortaya çıkmış genç bir hukuk dalıdır.

- İdare Hukuku Tedvin Edilmemiş (derlenmemiş) Bir Hukuk Dalıdır

İdare, kamu yararını gerçekleştirmeyi hedeflediğinden durağan değildir ve sürekli gelişim ve değişim içindedir. İdarenin etkinliği olan kamu hizmetinin değişkenliği ve uygulama alanının genişliği, idarenin bütün etkinliklerinin metin hâline getirilmesine imkân tanımamaktadır. (tedvin etmek: derlemek, Türk Dil Kurumu sözlüğü)

İdare hukukunun temel ilkelerinden olan kanuni idare ilkesi idarenin kuruluş, örgütlenme, görev ve yetkilerinin kanunla düzenlenmesini zorunlu kılar. İdarenin bu anlamdaki özelliklerinin tamamını içeren bir düzenleme yoktur; ama idarelerin uymak zorunda olduğu ilkeler başta anayasa ve kanun olmak üzere diğer düzenleyici işlemlerle ve yargı kararlarıyla somutlaştırılmıştır. Ayrıca her idarenin kendisine özgü bir mevzuatı vardır. İdareler genel ilkeler ve kendilerini ilgilendiren mevzuatları çerçevesinde hareket eder.

- İdare Hukuku İçtihadı Bir Hukuk Dalıdır

İçtihat Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanmaktadır: “Yasada veya örf ve âdet hukukunda uygulanacak kuralın açıkça ve tereddütsüz olarak bulunmadığı konularda, yargıcın veya hukukçunun düşüncelerinden doğan sonuç” tur.

Tek bir metinde idarenin etkinlikleri toplanamadığından, İdare Hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde mahkeme içtihatları önemli bir işlev yüklenmekte ve ortaya çıkan boşluklar içtihat yoluyla doldurulmaktadır.

- İdare Hukukundan Doğan Uyuşmazlıklar İdari Yargıda Karara Bağlanır

İdare, kendisine mevzuatla yüklenmiş görevlerini kamusal yetkiler kullanarak yerine getirir. Ancak idarenin işlem ve eylemlerinde kamu yararının her zaman dikkate alınması ve idarenin kendisine tanınan sınırların dışına çıkmaması hukuksal bir zorunluluk olmasına rağmen bunun aksi durumların gerçekleşmesi ya da iddia edilmesi her zaman için mümkündür. İşte bu gibi durumlarda uyuşmazlık, kural olarak genel mahkemelerde; yani adliye mahkemelerinde çözümlenemez. Bu anlamda idari rejimi benimsemiş ülkelerde söz konusu uyuşmazlıkların idari yargı mercilerince çözümlenmesi esastır.

2.4.3. Ceza Hukuku

Suç teşkil eden fiil ile buna uygulanacak yaptırımı belirleyen hukuk kurallarının tümüne “Ceza Hukuku” denir. Ceza hukuku dalını diğer hukuk dallarından ayırt etmeye yarayacak başta gelen özellik, bu hukuk dalında kurallara aykırılığın yaptırımlarının hürriyete ve mallara ilişkin mahrumiyetleri gerektiren ve ceza adı verilen yaptırımlardan oluşmasıdır. Ceza hukuku, kamu hukukunun bir dalıdır. Ceza hukuku birtakım normlar koyar ve bunlara tüm bireylerin uymasını ceza tehdidi altında emreder.

Çağdaş anlamda Ceza hukuku, sadece cezalandırıcı değil aynı zamanda suçu önleyici tedbirleri de kapsayan bağımsız ve özerk bir hukuk dalı olup insan haklarını koruyan sosyal bir savunma aracıdır.

Ceza hukuku alanındaki Temel Kanun, 26 Eylül 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunudur. Türk Ceza Kanununun amacı, kişi hak ve özgürlüklerini korumak, kamu düzen ve güvenliğini korumak, hukuk devletini korumak, kamu sağlığını ve çevreyi korumak, toplum barışını korumak ve suç işlenmesini önlemektir.

Ceza hukuku genel hükümler ve özel hükümler olmak üzere iki bölüme ayrılır.

Genel hükümlerde, suçlar ve cezalar için geçerli temel ilkeler; suç, suçun unsurları, ceza, cezanın türleri, suçlu ve mağdur incelenir.

Özel hükümler, genel hükümlerde yer alan ilkelerin uygulama alanıdır. Bu bölümde hangi eylemlerin suç sayılacağı belirlenerek cezaları gösterilir. Böylece suç olan ve olmayan davranışlar birbirinden ayrılacağı gibi suçların da birbirinden ayrılması imkânı doğar.

Ceza hukukunun konusu suçlar, cezalar ve yargılama kurallarıdır. Ceza hukukunun özel hükümler kısmında ise Türk Ceza Kanununun sistematigi izlenerek bu kanunda düzenlenen suç türleri, uluslararası suçlar, kişilere karşı işlenen suçlar, topluma karşı işlenen suçlar, millete ve devlete karşı işlenen suçlar genel başlıkları altında toplanan çeşitli özel suç tipleri incelenir.

Ceza hukukunun temel kaynakları Anayasa, Kanunlar (Temel Ceza Kanunu Özel Ceza Kanunları, Tamamlayıcı Ceza Kanunları), Uluslararası Sözleşmeler ve yardımcı kaynakları (gelenek kuralları, ahlak kuralları, mahkeme içtihatları, doktrin) olarak sıralanabilir.

Resim 2.5: Cumhuriyet dönemi mahkeme salonu

Ceza Kanunları üç kısımda incelenebilir:

- **Temel Ceza Kanunu:** Türk ceza hukukunda, ceza kurallarını düzenleyen ana kanun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Genel ve esas kanun olup ceza hükümlerinin uygulanmasında ilk başvurulması gereken metni teşkil eder. Türk Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve hürriyetlerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir.
- **Tamamlayıcı Ceza Kanunları:** Türk Ceza Kanunu ile aynı anda yürürlüğe giren 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Ceza Kanunu'nu tamamlayan kanunlardır.
- **Özel Ceza Kanunları:** Özel ceza kanunları çeşitli alanlarda, suç ve ceza koyarlar. Bazı özel ceza kanunları ise, sadece suçu tanımlayarak cezasını gösteremez, ceza için Türk Ceza Kanunu'na göndermede bulunur. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu özel ceza kanunlarına örnek olarak gösterilebilir.

Ceza hukukunun yardımcı kaynakları, gelenek kuralları, ahlak kuralları, mahkeme içtihatları, doktrin olarak sıralanabilir.

2.4.4. Yargılama Hukuku (Usul Hukuku)

Özel hukuk uyuşmazlıklarının yargısal yoldan çözümlenmesini inceleyen hukuk dalına Medeni Usul Hukuku denir. Usul Arapça kökenli bir sözcüktür ve “belli bir amaca erişmek için izlenen yol” anlamına gelir. Medeni sözcüğü de özel hukuk anlamında kullanılmaktadır.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, özel hukukun kapsamına giren uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan prosedürü düzenlemiş olan kanundur. Bu kanun, 1927 yılında yürürlüğe girmiş ve İsviçre, Alman ve Fransız usul kanunlarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Hukuk Usulü Muhakemeleri kanunu, medeni yargıya dâhil hukuk mahkemeleri ile Yargıtay 'da uygulanma alanı bulur.

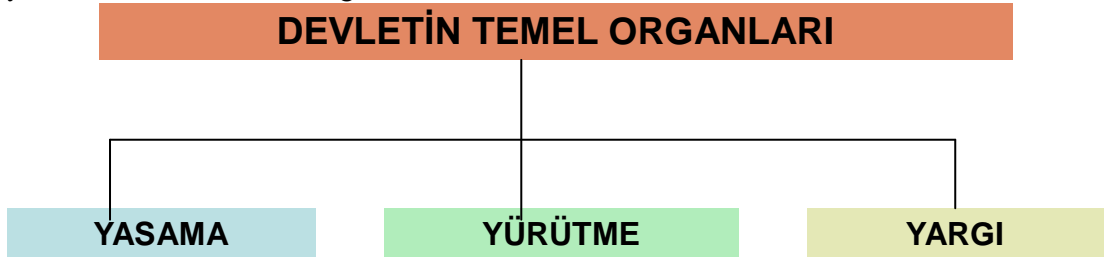
Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yetkili mahkemenin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargısal sınırları kapsamının belirlenmesinde tereddüt edildiği takdirde yetkili mahkemenin tayininde, ilk derece mahkemeleri için bölge adliye mahkemelerine, bölge adliye mahkemeleri için Yargıtay'a başvurulur denilmiştir.

İki mahkemenin aynı dava hakkında göreve veya yetkiye ilişkin olarak verdikleri kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleştiği takdirde görevli veya yetkili mahkeme ilgisine göre Bölge Adliye Mahkemesi'nce veya Yargıtay'ca belirlenir.

Bölge Adliye Mahkemesi'nce veya Yargıtay'ca verilen merci tayini kararları ile kanun yolu incelemesi sonucunda kesinleşen göreve veya yetkiye ilişkin kararlar, davaya ondan sonra bakacak mahkemeyi bağlar. Karar, kararı veren İlk Derece Mahkemesi ise Bölge Adliye Mahkemesi'nce, Bölge Adliye Mahkemesi ise Yargıtay'ca iptal olunabilir.

2.4.4.1. Hukuk Yargısı ve Hukuk Usulü

Devletin yasama yetkisi ve yürütme görevi yanında yargı yetkisi de vardır. Yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Resim 2.6: Devletin temel organları

Yargı deyimi genellikle hukuk kurallarının bağımsız ve tarafsız mahkemelerce belli bir olaya uygulanmasını ifade eder.

Hukuk yargısı; yargılama yetkisini kullanan organların(mahkemelerin) adalet dağıtılırken izleyecekleri yöntemleri (usulleri) gösteren hukuk kurallarının tümünden oluşmaktadır.

Usul işlemleri, koşulları ve sonuçları özel hukuk yargısı tarafından belirlenen ve davayı yürütmeye yarayan işlemlerdir. Başka bir deyişle hukuk işlemleri yargılama denilen süreci başından sonuna değin biçimlendiren yargılamaya etki eden işlemlerdir.

Hukuk usulünde kanun yolları, yanlış olan kararların tekrar incelenmesini ve değiştirilmesini sağlar.

Kararın kanun yollarından geçmesinden sonra veya bu kanun yollarına başvurma sürelerinin geçirilmesi ile karar kesinleşir; artık onun aleyhine normal bir kanun yoluna gidilemez.

Kanun yolları nihai kararlar için kabul edilmiştir ve temyiz, karar düzeltme, yargılamanın iadesi (olağanüstü kanun) olmak üzere üç tanedir.

2.4.4.2. Hukuk Yargısının Diğer Yargı Çeşitlerinden Farkı

Yargı; hukuk kurallarının bağımsız ve tarafsız mahkemelerce belli bir olaya uygulanmasıdır.

Türk yargı sistemi; Anayasa yargısı, idari yargı, askeri yargı ve adli yargı olmak üzere başlıca dört yargı çeşidi tanımaktadır. Bu yargı türlerinden her biri diğerlerinden bağımsız olduğundan, aralarında derece farkı yoktur, ancak, hemen belirtelim ki, bunlardan adli yargı (adalet yargısı) diğerlerine oranla genel yargı niteliği taşımaktadır.

Adli yargı, adli mahkemelerdeki yargıdır. Adli yargı, medeni yargı ve ceza yargısı olmak üzere ikiye ayrılır. Böylece yargılama hukuku da medeni yargılama hukuku ve ceza yargılama hukuku şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulur. Aşağıda bunları ayrı ayrı inceleyeceğiz:

- **Medeni Yargılama Hukuku** (Medeni Usul Hukuku); özel hukuk alanında ortaya çıkan uyuşmazlıkların bir sonuca bağlanmasında mahkemelerin izleyecekleri yöntemleri (usulleri) belirleyen hukuk kurallarından meydana gelir. Diğer bir deyişle, medeni yargılama hukuku bir hukuk davasının örneğin bir alacak veya boşanma davasının nasıl, hangi mahkemede açılacağı, iddiaları ispat etmek üzere kanıtların (delillerin) nasıl getirileceği, hükmün nasıl, ne şekilde verileceği ve kesinleşeceği gibi konuları inceleyen ve hükme bağlayan hukuk dalıdır.

Medeni yargılama hukukumuzun başlıca kaynağını, sonradan birçok değişikliklere uğramış bulunan 1927 tarihli "Hukuk Usul-ü Muhakemeleri Kanunu" oluşturur.

Medeni yargılama hukukunu çok yakından ilgilendiren bir hukuk dalı da icra-iflas hukukudur. Hatta icra-iflas hukukunun medeni yargılama hukukunu, "tamamlayan" bir hukuk dalı olarak nitelendirmek de mümkündür.

- **Ceza Yargılama Hukuku** (Ceza Usulü Hukuku), kanunların suç saydığı fiilleri işleyenlerin kovuşturulması (takip edilmesi), yargılanması ve cezalandırılmasında uyulacak yöntemlerin (usullerin) nelerden ibaret bulunduğunu belirleyen hukuk kurallarının tümünden meydana gelir.

Ceza Yargılama Hukukumuzun belli başlı kaynağını, sonradan bazı değişikliklere uğramış bulunan 1929 tarihli "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu" oluşturur. Ceza muhakemesi ile ilgili kurallar, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer almıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu, muhakeme unsurlarının hak, yetki ve yükümlülüklerinin neler olduğunu; insan hakları ihlallerine yol açmadan; amacı delilden sanığa giderek maddi gerçeği bulmak olan ceza muhakemesinin nasıl işleyeceğini gösteren temel bir kanundur.

Suçlunun yargılanarak cezalandırılabilmesi için, yetkili ve görevli mahkemede bir dava açmak gerekir. Medeni yargılama usulünde davayı taraflardan birisi açar. Ceza yargılama usulünde ise kamu davası savcılık tarafından açılır. O halde savcılık, devlet adına ceza davası açan bir makamdır. Savcının görevi, suçu ve suçluyu ortaya çıkarmak ve kamu davası açıp bunu sonuna kadar takip ederek suçlunun cezalandırılmasını sağlamaktır.

Suç işlediğinden ötürü hakkında kovuşturma yapılan kimseye; mahkemenin mahkûmiyet kararından önce **sanık** (maznun), mahkûmiyet kararından sonra ise **hükümlü** (mahkûm) denir. Kendisine suç yükletilen (isnat edilen) kişinin özgürlüğü mahkûmiyet kararından önce de kısıtlanabilir. Bu hale, **tutuklama** (tevkif) adı verilir.

2.5. İcra ve İflas Hukuku (Cebri İcra Hukuku)

Alacaklılara, borcunu kendi isteği ile ödemeyen borçlulardan alacaklarını tahsil edebilmeleri için kamu yardımı isteme hakkı tanınmıştır. Alacaklının alacağını devlet yardımı ile elde etmesini sağlayan kuralların tamamına icra ve iflas hukuku denir.

İcra hukuku, özel hukuk alanında baş gösteren çekişmeleri bir sonuca bağlamakla görevli bulunan mahkemelerin (hukuk mahkemelerinin) vermiş oldukları hükümlerin (ilamların) gerektiğinde devlet organları eliyle zorla yerine getirilmesi yöntemlerini (usullerini) ve bu konuda hangi organların yetkili bulunduğunu gösteren hukuk kurallarından ibarettir. İcra işleri mahkemelere değil, onların dışında ayrıca kurulmuş bulunan icra dairelerine bırakılmıştır. Her asliye mahkemesi çevresinde lüzumu kadar "İcra Dairesi" ve "İflas Dairesi" bulunur. İcra ve iflas memurlarının işlemlerine karşı ilgililerin yapacakları

itiraz ve şikâyetler ise, başında bir hâkimin bulunduğu "İcra Tetkik Mercii" tarafından incelenip karar bağlanır.

İcra daireleri mahkeme kararlarının cebren (zorla) icrasıyla olduğu kadar, bir karara bağlanmamış para alacaklarının cebri icrasıyla da meşgul olurlar. Bir mahkeme hükmüne (ilamına) dayanan takibe ilamlı takip, mahkeme hükmüne dayanmayan takibe de ilamsız takip adı verilir.

İflas Hukuku ise iflasa tabi kişiler hakkında geçerli olan özel bir takip yöntemini (usulünü) düzenleyen hukuk kurallarının tümüdür. Bütün borçlular değil, sadece iflasa tabi borçlular iflas yoluyla takip edilebilirler ki bunların başında tacirler gelir. İflasa, alacaklının talebi üzerine ticaret mahkemesi tarafından karar verilir. İflasın açılmasıyla birlikte borçlu, müflis adını alır ve haczedilmesi caiz olan mallar bir bütün meydana getirir ki buna iflas masası denir. Müflisin iflas masasına giren malları üzerinde tasarruf yetkisi kalmaz, bunların idare ve tasarruf yetkisi iflas idaresine geçer.

İcra-iflas hukukumuzun belli başlı kaynağını, sonradan birçok değişikliklere uğramış bulunan 1932 tarihli "İcra ve İflas Kanunu" oluşturur.

2.6. Devletler Hukuku

Devletlerin ve uluslararası kuruluşların birbiriyle olan ilişkilerini düzenler. Aynı zamanda bağımsız devletler yanında bağımsızlıkları sınırlı devletlerin ya da devlet sayılamayan toplulukların ilişkilerini de bu hukuk dalı düzenlemektedir.

Bu hukuka "Devletler Genel Hukuku" ya da "Uluslararası Hukuk" denildiği de görülür. Devletler hukukunun başlıca kaynakları şunlardır: Uluslararası antlaşmalar, uluslararası gelenek kuralları, hukukun genel ilkeleri.

2.7. Genel Kamu Hukuku

Bu hukuk dalı soyut olarak devletin oluşumunu, devlet otoritesinin kaynağını, bireylerin özgürlüklerini, hukuk, felsefe ve sosyolojik açılardan inceler. Bundan dolayı bu hukuk dalına "Devlet Hukuku" da denir. Genel kamu hukuku pozitif hukuk kuralları ile uğraşmaktan çok devlet ve kamu özgürlükleri kavramlarını açıklamaya çalışır.

2.8. Mali Hukuk

Devletin kamu gelirlerini nasıl elde ettiğini ve nasıl kullandığını, nerelere, ne biçimde harcadığını gösteren kuralların tamamı mali hukukun alanına girer.

Mali hukukun çalışma alanı kamu gelirleri ve kamu giderleridir. Bu nedenle vergi hukuku, mali hukuk içinde önemli bir yere sahiptir. Kamu gelirlerinin en önemli kaynağı vergilerdir.

Vergi hukuku, mali hukuktan ayrılmaya başlamıştır. Vergi hukukunun en önemli kavramlarından birisi bütçedir. Bütçeye göre vergiler toplanabilecek, harcamalar yapılacaktır. Vergide genellik ilkesi, herkesin vergi vermesi gerektiğini ifade ederken, vergide adalet ilkesi ise vatandaşlardan gelir düzeyine göre vergi alınması gerektiğini ifade eder.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek kamu hukuku ve özel hukuk arasındaki ayrımı yapınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Kamu hukukunu açıklayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.
➤ Kamu hukukunun kaynaklarını sıralayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.
➤ Kamu hukuku ve özel hukuk arasındaki farkları açıklayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.
➤ Kamu hukukunun dallarını sıralayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İnternet kaynaklarından yararlanınız.➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanınız.➤ Kütüphanedeki özel hukukla ilgili kitaplardan yararlanınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi kamu hukukun kaynaklarından **değildir**?
 - A. Yazılı kaynaklar
 - B. Kopyalanmış kaynaklar
 - C. Yazısız kaynaklar
 - D. Yardımcı kaynaklar
 - E. Bağlayıcı kaynaklar
2. Aşağıdakilerden hangisi kamu hukukunun yazılı **kaynaklarından**?
 - A. Bilimsel İctihatlar
 - B. Doktrin
 - C. Uluslararası Antlaşmalar
 - D. Örf
 - E. Adet
3. Herhangi bir kanunun uygulanmasını göstermek veya kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere kanunlara aykırı olmamak şartıyla ve Danıştay'ın incelemesinden geçilerek Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ve Cumhurbaşkanı tarafından imzalanıp Resmi Gazete'de yayımlanan yazılı hukuk kaynağı hangisidir?
 - A. Tüzük
 - B. Kanun
 - C. Kanun Hükmünde Kararname
 - D. Yönetmelik
 - E. Anayasa
4. Teamül Hukuku olarak da adlandırılan hukuk dalı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. İş Hukuku
 - B. Kamu hukuku
 - C. Medeni Hukuk
 - D. Örf ve Adet Hukuku
 - E. Ticaret Hukuku
5. Aşağıdakilerden hangisi bir geleneğin hukuk kuralı haline gelebilmesi için sahip olması gereken şartlardan **biridir**?
 - A. Halk arasında alınan kararlar olması
 - B. Vicdani olarak oluşturulmuş olması
 - C. Süreklilik göstermesi
 - D. Maddi bir kazanç sağlaması
 - E. Bir yöreye has olması

6. Hukukun yardımcı kaynaklarına aşağıdakilerinden hangisi **girmez?**
- A. Yargı Kararları
 - B. İctihatlar
 - C. Öğretiler
 - D. Örf ve adetler
 - E. Doktrinler
7. Aşağıdakilerden hangisi kamu hukukunun dalları arasında yer **almaz?**
- A. Yönetim Hukuku
 - B. Hava Hukuku
 - C. Yargılama Hukuku
 - D. Mali Hukuk
 - E. Devletler Hukuku
8. Aşağıdakilerden hangisini idare hukukunun özelliklerinden **değildir?**
- A. İdare Hukukundan doğan uyuşmazlıkları adli yargı karara bağlar
 - B. İdare Hukuku tedvin edilmemiş bir hukuk dalıdır
 - C. İdare Hukuku içtihadi bir hukuk dalıdır.
 - D. İdare Hukuku genç bir hukuk dalıdır.
 - E. İdare Hukuku idareyi düzenleyen hukuk dalıdır.

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

9. Genellikle tartışmalı olan hukuki konularda hukuk bilginlerinin ileri sürmüş oldukları görüş düşünce ve kanaatlere bilimsel görüş denir ve bunlar hukukun kaynaklarındandır.
10. Yasada veya örf ve âdet hukukunda uygulanacak kuralın açıkça ve tereddütsüz olarak bulunmadığı konularda, yargıcın veya hukukçunun düşüncelerinden doğan sonuca denir.
11. Suç işlediğinden ötürü hakkında kovuşturma yapılan kimseye; mahkemenin mahkumiyet kararından önce, mahkumiyet kararından sonra isedenir.
12. Kendisine suç yükletilen (isnat edilen) kişinin özgürlüğü mahkûmiyet kararından önce de kısıtlanabilir. Bu haledenir.
13. İflasın açıklanmasıyla birlikte borçlu,adını alır ve haczedilmesi caiz olan mallar bir bütün meydana getirir. Bunadenir.
14.; idarenin teşkilatına, faaliyetlerine ve idarenin denetlenmesine uygulanan hukuk dalıdır.
15. Bir devletin temel örgütleniş tarzını, organlarını, bu organlar arasındaki ilişkileri ve devletle birey arasındaki ilişkilerin temel kurallarını belirleyen hukuka.....denir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir modül değerlendirme faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi özel hukukun dallarından değildir?
A. Devletler özel hukuku
B. Medeni Hukuk
C. Kamu hukuku
D. Ticaret Hukuku
E. Deniz Ticareti Hukuku
2. Medeni hukuk dallarından biri olup, bu kanuna ilişkin hükümlerin ayrı bir kanunla düzenlendiği hukuk dalı aşağıdakilerinden hangisidir?
A. Eşya Hukuku
B. Miras Hukuku
C. Kişiler Hukuku
D. Borçlar Hukuku
E. Aile Hukuku
3. Eşya hukukunun konusunu aşağıdakilerinden hangisi oluşturur?
A. Miras
B. Ayni haklar
C. Noter tasdiki
D. Vekâlet
E. Veraset
4. Vatandaşı olduğu devlette olan siyasi olaylar sonucunda onu terk etmiş ve başka bir devletin vatandaşlığına geçmemiş olan kişi aşağıdakilerden hangisidir?
A. Vatansızlar
B. Mülteci
C. Azınlıklar
D. Muhacirler
E. Yurtsuz
5. 1982 Anayasasına göre anayasa da değişiklik yapılabilmesi için meclis üye tam sayısının kaçta kaçının yazılı teklifi gereklidir?
A. 1/5
B. 1/2
C. 1/4
D. 3/5
E. 1/3

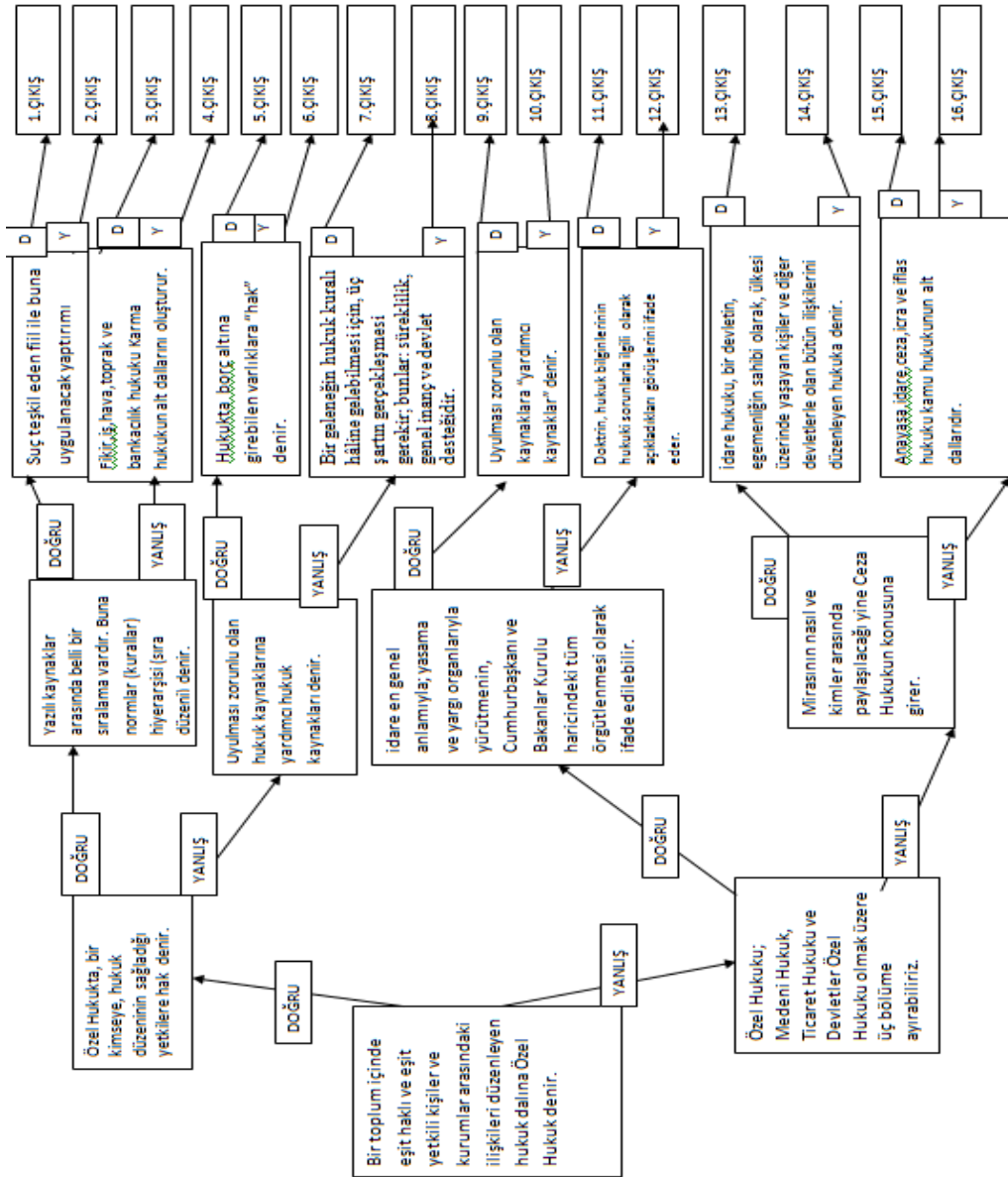
6. TBMM tarafından kabul edilen kanunun tamamlanabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak resmi gazete de yayımlanması gerekir. Cumhurbaşkanı meclis tarafından kabul edilen kanunları en geç kaç gün içinde yayımlamak zorundadır?
- A. 7
B. 15
C. 30
D. 45
E. 60

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

7. Hukuk kuralları; kişilerle kişiler arasındaki ilişkileri ve kişilerle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları olarak ikiye ayrılır. Bunlara hukuk ve hukuku adı verilir.
8. Hukukta hak ve borç altına girebilen varlıklaradenir.
9. Bir Devletin diğer devletler ve milletlerarası kuruluşlarla ilişkilerini düzenleyen hukuk dalına..... denir.
10. Hiçbir devletin vatandaşı olmayan kişiyedenir.
11. Yargılama yetkisini kullanan organların (mahkemelerin) adalet dağıtırken işleyecekleri yöntemleri gösteren hukuk kurallarının tümüne denir.
12. Anayasanın yetkili kıldığı organ tarafından oluşturulan yazılı bir şekilde genel sürekli ve soyut hukuk kurallarınadenir.
13. Başbakanlık, Bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunlar ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla çıkardıkları yazılı hukuk kuralına..... denir.
14. Suç teşkil eden fiil ile buna uygulanacak yaptırımı belirleyen hukuk kurallarının tümüne.....denir.
15. Uyulması zorunlu olmayan hukuk kaynaklarına, yardımcı hukuk kaynakları denir. Yardımcı hukuk kaynaklarının bağlayıcılıkları yoktur. Bunlardan biri de hukuk bilginlerinin hukuki sorunlarıyla ilgili olarak açıkladıkları bilimsel görüş ve düşüncelerdir. Bunlara..... denir.

UYGULAMALI TEST

Kamu hukuku ve özel hukuk İşlemleri ile ilgili aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki ifadelerin bazıları doğru bazıları yanlıştır. İlk sorudan başlayarak doğru ya da yanlış olduğuna inandığımız önermeler için yönlendirici okları takip ederek bir çıkışa ulaşınız. (Başlangıçta 100 puan üzerinden başlayacaksınız her yanlış cevapta 20 puan hanenizden eksilecektir.) Çıkış numaranızdan kaç puan aldığımızı cevap anahtarları kısmında yer alan tanılayıcı dallandırılmış ağaç kısmından kontrol edebilirsiniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet, kazanamadığınız becerileri Hayır kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Özel hukuk kavramını tanımladınız mı?		
2. Özel hukukun diğer hukuk dallarından farkını açıkladınız mı?		
3. Özel hukukun dallarını açıkladınız mı?		
4. Karma hukukun dallarını açıkladınız mı?		
5. Kamu hukuku kavramını açıkladınız mı?		
6. Kamu hukukunun kaynaklarını sıraladınız mı?		
7. Kamu hukuku ve özel hukuk arasındaki farkları açıkladınız mı?		
8. Kamu hukukunun dallarını sıraladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	B
4	A
5	B
6	D
7	A
8	A
9	özel hukuk
10	azınlıklar
11	kanunlar ihtilafı
12	aile hukuku
13	medeni hukuk
14	mülkiyet hakkı
15	tüzel

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	C
3	A
4	D
5	C
6	D
7	B
8	A
9	yardımcı
10	içtihat
11	sank, hükümlü
12	tutuklama
13	müflis, iflas masası
14	idare hukuku
15	anayasa hukuku

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	C
2	D
3	B
4	B
5	E
6	B
7	özel - kamu
8	kişi
9	devletler hukuku
10	vatansızlar
11	hukuk usulü
12	kanun
13	yönetmelik
14	ceza hukuku
15	doktrin

TANILANMIŞ DALLANMIŞ AĞAÇ PUANLAMA TABLOSU

1.ÇIKIŞ	100
2.ÇIKIŞ	80
3.ÇIKIŞ	80
4.ÇIKIŞ	60
5.ÇIKIŞ	40
6.ÇIKIŞ	60
7.ÇIKIŞ	80
8.ÇIKIŞ	60
9.ÇIKIŞ	60
10.ÇIKIŞ	80
11.ÇIKIŞ	60
12.ÇIKIŞ	40
13.ÇIKIŞ	20
14.ÇIKIŞ	40
15.ÇIKIŞ	60
16.ÇIKIŞ	40

KAYNAKÇA

- GÜNDÜZ Aslan, **Milletlerarası Hukuk**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.
- Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Görevde Yükselme Eğitimi Notları,2006.
- ÖZTAN Bilge, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi, 2006.
- ERCAN İsmail, **Medeni Usul Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005.
- KURU Baki, **Medeni Usul Hukuku** - Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
- KONURALP Haluk, **Medeni Usul Hukuku**, Ufuk AYDIN, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2006.
- TURAN Ahmet Uğur, **Kalem Mevzuatı**, Ahmet Haluk ATALAY, Alper ALTUNAY; Anadolu Üniversitesi, ESKİŞEHİR Ağustos, 2006.
- KOCAARSLAN Mustafa, **Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Tekniği ve İlköğretim 5.sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Maddenin Değişimi ve Tanınması Adlı Ünitelerde Kullanımı**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 9,sayı 18,s 269-279,2012.
- TEZİÇ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1991.
- AKIN Levent, **Özel Hukukun Dalları**, Ufuk AYDIN, Elvan SÜTKEN, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.
- GÖNENÇ Levent, **Hukukun Temel Kavramları**, Ufuk AYDIN, Elvan SÜTKEN, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.